

Titel: Philets Forslag om Pebersvendene, som vist vil blive iværksat.

Citation: "Philets Forslag om Pebersvendene, som vist vil blive iværksat.", i *Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 10*, N. Møller, 1771, s. 1.
Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-1_010-shoot-workid1_010_011.pdf (tilgået 27. april 2024)

Anvendt udgave: Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 10

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Philets Forslag om Pebersvendene, som vist vil blive iværksat.

**Kiøbenhavn, Trykt hos N. Møller,
Kongl. Hof-Bogtrykker. 1771.**

2
3

Fra det Øieblik, da den saa viiselig tilladte

Skrivefrihed gav alle Danske Menneskevenner og Patrioter det betydende Vink, at undersøge Fordomme, at beklage sig over Misbruge, at opdage Mangler, og at foreslaae Forbedringer, med el Ord, at bryde løs med alle deres længe tilbageholdne Indsigter i der almindelige Beste; fra denne lykkelige Tidspunct af har og jeg, (thi og jeg er Patriot) Dag og Nat pønset paa, at udfinde, ei noget som kunde taale Forbedring — thi hvor let findes ikke dette, naar det først søges? — men en Hovedmangel, en betydelig Feil, hvis Forbedring var af den yderste Vigtighed for mine Medborgeres Lyksalighed; og, der være sagt i en ydmyg Paren-

4

these! hvis blotte Opdagelse kunde skille mig fra den almindelige Hob, og forevige mit Navn en Smule. Jeg veed ikke, om det har været en blot Skiebne, eller Tingens Natur, at det første som faldt mig i Øinene, da jeg gik ud paa mine patriotiske Undersøgelser, var et vist Dyr, som kalder sig baade Menneske og Borgere, og som graadig tager Deel i begges Fordele, uden at vilde iagttage begges Hovedpligt, en menneskelig Skabning, som Satyren, efter at have gjort den saa ofte, og saa ofte forgieves latterlig, endelig udtrættet synes at have overladt til Lovene, og som disse dog hidindtil ikke har vildet befatte sig med; en (da jeg dog engang skal nævne det ubehagelige Navn) en Pebersvend. Jeg kan ikke negte, at jeg i Begyndelsen gjorde mig al Umage, for at rive mig løs fra dette Billede. Det var mig en ydmygende Tanke, at mine Indsigter, som jeg i Forbigaaende sagt, havde al patriotisk Tillid til, ikke skulde anvendes paa en høiere Gienstand, end paa disse Halvmennesker. Men min Skiebne var uundgaaelig. Jeg maatte med mine Betragtninger giøre Udfald hvor jeg vilde, enten i Kirken, eller i Landhuusholdningen, eller i vor

5

politiske Forfatning, saa blev jeg dog altid ved en usynlig Magt uformærkt trakt tilbage til mine Pebersvende. De sysselsatte min hele Indbildnings-Kraft om Dagen, dem viiste mine nattelige Drømme mig i alle deres latterlige og heslige Skikkelser, og jeg vognede kun, for nøiere at betragte disse Vinterstykker. Endelig har jeg befundet, at det er mit lovlige Kald at være Pebersvendenes Apostel. Jeg skikker mig saa meget villigere i min Skiebne, da jeg nu er vis paa, at dette Embede er saa Patriotisk, som noget, og at dets lykkelige Bestyrelse paa engang kan tilfredsstille de beste og de ærgierrigste Hensigter. Thi jeg har nøie udregnet, at næst en Castrat er en Pebersvend den unyttigste og følgerlig skadeligste Borger i en Stat.

Her er det høi Tid, at jeg bestemmer hvem jeg mener ved Pebersvende. De, som enten en naturlig og mod Egteskabets Hovedhensigt stridende Skrøbelighed, eller Mangel paa det, som er umisteligt til en Families Underholdning, eller en alt for uerfaren Ungdom forhindre i at gifte sig, de fortiene ikke dette Tilnavn. De første bør man beklage, og de sidste bør man

6

haabe alt got om. Men de som enten af en Overdreven Forsigtighed, eller af Magelighed, eller Liderlighed, eller af onde og det smukke Kiøn fornærmende Fordomme, eller af Gnieragtighed, eller i gierrige, eller i ærgierrige Hensigter berøve Staten de Børn (i det mindste de ægte), som den med saa stor Ret kan fordre af Dem; de, som af forsætlig Ondskab giøre et ærligt og uskyldigt Fruentimmer ligesaa unyttigt for det Almindelige, som de ere selv; som berøve det den ærværdige Fornøielse at blive Moder paa en anstændig Maade, og udsette det for Mangel og Fristelser; de ere Pebersvende, dem mener jeg.

Ifald det er afgjort, som jeg troer, at Folkemængden er den første, og Opdragelsen af denne Folkemængde den anden Hovedpille hvorpaa Statens Styrke hviler, saa kan saadan en forsætlig Pebersvend i ingen

Henseende undskyldes som Borger. Jeg sætter forud, at det er en Borgers Hovedpligt af alle Kræfter at befordre det almindelige Beste, og i denne Hensigt at efterleve ikke aleneste Lovene, men endog sin Samvittighed. Om man og imod alle medicinske og oeconomiske Regler vilde paastaae,

7

at en Pebersvend og en Maitresse var en ligesaa god Stabel for Efterslægten, som et ordentligt Egteskab; om og Staten, der i alle Tilfælde bør være saa god en Huusholder, kunde for at føie en egensindig Borger, tillade at en anden (thi og Fruentimmer ere Borgere) formedelst en uanstændig Levemaade, blev et Dødt Lem paa dens Legeme, usikket ikke alene til al ærlig Omgang; men og til de mange vigtige Forretninger, hvortil de dydige Fruentimmer ere umistelige, og de lastefulde og beskjemmede aldeles ubrugelige; Om og Sædelæren og den strængere Religion, som en sund Statsforfatning altid vil være yderlig øm over, om og disse vilde see igiennem Fingre med slig en Uorden; Om man endelig imod al Rimelighed vilde sætte forud, at alle Pebersvende holdt Maitresser — De nedrigere og aldeles frugtløse Liderligheder fortiene ikke at nævnes — Om og alt dette, siger jeg, af Agt for Pebersvendene, blev omskabt til Mueligheder, saa kunde de dog endnu kun frikiendes for at berøve Staten en Deel af dens naturlige og muelige Folkemængde. Men den Opdragelse som uægte Børn, denne ulyksalige Deel af Folket, faaer, er den, kan den

8

være saadan en, som Staten kan være tient og fornøied med? Nei. I denne Henseende ere de oftest endog verre for det Almindelige, end slet ingen. De aldeles unaturlige Forældre ønskede jeg at kunde tie om. Dog er der desto verre en beklagelig Sandhed, som jeg ei bør forbigaae, at der findes mange, som dyriske i at avle Børn, ere verre end Dyr, i at forglemme dem, saasnt de ere avlede; som ere i Stand til, uden Følelse af Skam eller Samvittighed, at lade dem og deres ulyksalige Mødre omkomme af en Mangel paa det nødvendigste, som de let kunde afhielpes; og om dette, ved Himmelenes besynderlige Forsyn ikke skeer, at være ligegyldige, ved at see dem, af Mangel paa den fornødne Opdragelse, at blive Jorden, Staten og sig selv til de skammeligeste Byrder. Den viseste og naadigste Regiering har altid ved de beste Anstalter, søgt at forebygge saadanne virkelige Stats-Ulykker og Ødeleggelser, men saalænge Pebersvendene grassere, vil det evig blive den umueligt at forebygge dens alle. Og om den kunde; da kan dog kunden yderlig Fattige, den aldeles Uformuende undskyldes, naar han bebyrder Staten, med en lille Skabning af

9

hans Facon, som han ikke har udbedet sig og Mindre erholdt dens Samtykke til ar forfærdige, og som hele Naturen siger ham, at han bør sørge selv for, saalænge som han kan. Men at en Pebersvend, en privat Mand, en som ikke fattes det fornødne til en Families Underholdning (thi saaledes har jeg engang bestemt en Pebersvends Natur) at saadan en af blot Gnieragtighed eller lige nedrige Aarsager, skal Dyde Byrden af sine Vellyster, paa det Hele, paa sine ærlige og ofte meer trængende Medborgere; deter den største, det er en himmelraabende Ubillighed. Men, for at drive min Føielighed mod disse Creaturer til det yderste; lad endog dette være billigt! Saa kan, naar jeg undtager dem, som bestemte til Krigen tilig bør rives løs fra Mødrenes Forkielelse og en svækkende Diet, Republikens eller den offentlige Opdragelse vel, som vi daglig see, overgaae den Opdragelse, som visse Forældre give deres Børn; men den kan og bør aldrig sættes i Ligning med den, som Staten med saa stor Ret kan fordre af alle ikke reent uformuende Forældre.

Men jeg haster fra disse unaturlige, disse hselige Pebersvende, for at betragte dem, som

10

tænke noget menneskeligere. Man erindre sig, at jeg indtil videre har forudsat ikke alene, at ingen Pebersvend bedrog Staten for den Andeel, som han skyldte dens naturlige og muelige Folkemængde, men endog at Staten i alle Henseender kunde være tient med den Maade, som han betalte sin Gield paa. Jeg skal hastig nok kalde denne Tilstaaelse tilbage. Men nu vil jeg engang for alle maale dem Skieppen fuld, og forestille mig dem, i en for Staten saa taalelig Tilstand, som det er mueligt at de kan betragtes i. Jeg vil antage at saadan en ikke aleneste bliver Fader til lige saa mange Børn, som han vilde have avlet i et ordentligt Egteskab; og at den Maade, paa hvilken han bliver det, kan være ligegyldig for det Almindelige, men endog at han er beredvillig til at anvende sin yderste Formue paa disse Børns gode Opdragelse. Den udvortes Anstændighed og den herskende Tænkemaade, skal dog tvinge ham til, at lade dem opdrage i Løndom, hos Fremmede, langt fra sig selv; langt fra den kierlige Omhyggelighed, som kun er naturlig og næstendeel kun muelig hos en Fader, den som idelig sysselsætter sig med at opdage de spædeste Tilbøjeligheder,

11

og enten at benytte sig af dem til Dydernes og Færdighedernes Opelskning, eller hvor de forraade Ondskab, at give dem en anden Flugt, og hvor dette er umueligt at forhindre deres Vært; langt fra den ømme Varsomhed, som skiuler Lasterne for de spæde Gemytter, indtil den har Leilighed, til at vise dem med alle deres hseligste Farver, og som selv Linier Dyden, naar den ikke kan lade den see tydelig og til sin fuldkomne

Fordeel; endelig langt fra den utrættelige og til en god Opdragelse nødvendige Iver, der ingen Leilighed lader forbigaae, at oplyse deres Forstand, og at forbedre deres Hierte. De Fremmede, som disse Børn anbetros, ere ofte onde Mennesker, men de ere altid Fremmede. Saalænge Faderen med Kølmsk Vægt betaler dem, ikke alene deres Bekostning og Umage, men endog deres Forstaaelse med ham, deres Tavshed, deres stiltiende Samtykke i hans Uorden, og selv den Skade, som maaskee deres eget ærlige Navn kan tage derved, saalænge kan det være got, og der kan være dem, som gjøre sig en Pligt af at give Børnene en god Forpleining. Men de fleste vil og lade det blive derved, og troe om sig selv, at de ere gresselig ærlige,

12

naar de ere Faderen og Staten ansvarlige til fede Børn, De faae, som drive det høiere, skal dog aldrig kunde overtales til at unde dem en bedre Opdragelse, end den de vilde unde deres egne Børn; og den er, i Forbigaaende sagt, altid slettere, end den, som hine kunde vente af deres Fader, naar han turde være dem bekient. Thi det er et Postulatum, at den er altid ringere i Formue og Anseelse, som paatager sig fremmede Børns Opdragelse for Betalning, end den, som paatager sig deres Forfærdigelse, uden at frygte den Bekostning, som de vil sætte ham i. Men lad denne Betalning blive beregnet nøie! Lad den blive utilstrækkelig og ikke svare til deres Haab, som de ulyksalige Børn ere anbetrosede! da skal de hastig anses, endog det, som de efter en nøiagtig Ærlighed ere Børnene skyldige for lige saa mange Almisser, hvis Vigtighed de sielden skal være saa ømme, at skiule for dem. Det Ord Barmhertighed vil snart blive dem et bekient Mundheld; og de uskyldige Børn vil saa ofte høre sig kalde nøgne og Bastarder indtil de tilsidst begynde at føle noget derved. De vil da see sig foragtede, og lære at foragte sig selv; de vil daglig fornede sig lige

13

saa meget til Slaver, som hine svulme op til frygtelige Despoter. De vil adlyde baade de gode og onde Befalninger, som de faae, fordi de frygte, og foragte dem, saasart de ikke frygte længere. -De vil finde en Fornøieelse og en Vittighed i at kunde eludere de børnlige Love eller deres Execution. De vil vænne sig til at bedrage deres Foresatte ved Hyklerie, eller paa andre Maader, og naar alting slipper, vil de trodse dem. Disse ere de smukke Kunster, som de med Tiden vil øve imod deres Fædreneland; denne er den værdige Opdragelse, hvoraf Staten med saa stor Vished kan spaae sig de modneste Frugter. Jeg kan ikke overtale mig til at slutte disse Betragtninger om Pebersvendenes uægte Børn uden at gjøre endnu en Anmærkning, som endskiønt den kun bliver vigtig ved en Fordom, dog bliver det ved en almindelig, og som jeg troer, aldrig udryddelig Fordom. Lad alle de ovenanførte Mangler ikke finde Sted! Sæt, at enten den Fremmede, hvis Opsyn sligt er Barn anfortros, er en sand, en uegennyttig Christen, en øm og oplyst Menneskeven, lad ham i Indsigt, Formue, Anseelse, Kierlighed, Omhyggelighed og i Naturen selv, fuldkommen

14

kunde sættes i Ligning med den rette Fader; eller og lad denne være god Fader nok, til at trodse den udvortes Anstændighed og det Almindeliges Omdømme, lad ham ikke begaae en anden Feil for at skiule den første, lad ham opdrage sit Barn selv, med al en retsindig Faders Ømhed, og al en god Borgeres Patriotisme! Den tyranniske, men herskende og indgroede Fordom, skal dog aldrig tillade ham at aftoe den Plet, hvormed en uordentlig Vellyst besmitter endog sine uskyldige Frugter; en Plet, som altid vil gjøre den retskaffenste Mand mindre beqvem til en stor Deel af de borgerlige Pligters Udøvelse, end han under en anden Forfatning skulde have været.

Hvor megen Styrke tilbyde ikke Religion og Sædelære disse Sandheder? Men mine Hensigter fordre ikke og tillade ikke engang, at jeg anvender den her. Og hvem af mine Læsere skulde ikke anvende den selv? At kalde dem tilbage til de første og almindelig antagne Grund-Sætninger af Christendom og Dyd; det vilde kun røbe en fornærmende Mistillid til deres Tænkemaade. Overalt; Lad den til Helligdommen indviede Taler træde frem som Chri-

15

sten, lad den verdslige Viise tale som Moralist! Jeg taler i Dag alene som Borger, og som Patriot.

Men et andet Spørmaal bliver der, Hvorfor jeg tager mig det saa nær med Pebersvendenes Bastarder. Ligesom Landet vrिमlede af denne Yngel! Og jeg kan tvertimod oprigtig ønske Lande til Lykke med deres meget ringe Antal; og ifald jeg troede, at en slet Borger var bedre end ingen, kunde jeg ligesaa oprigtig beklage, at dette Antal ikke udgjør den tiende Deel af der, som Staten kunde love sig af vore Pebersvende, ifald de fik der patriotiske Indfald at gifte sig. Naar man fra de uægte Børn, hvoraf vi endelig have nok, vil regne dem, der avles af saadanne, som aldeles ei formaae at underholde en Familie, og som følgerig efter mit engang bestemte Begreb ei kan kaldes Pebersvende; naar man undtager dem, som avles af Gifte Folk, som heller ei kan være det, saa bliver det Antal meget ringe, som kan skrives paa de øvriges Regning. Ja, dersom man vilde føie en Deel af dem og troe deres daarlige Pralerier! — Jeg har oventil anført de vigtigste Aarsager, hvorfor en Pebersvend ikke gifter sig. Man løbe dem engang igiennem ! Den over-

16

dreven Forsigtige og den Frygtsomme tør ikke. Den Magelige, ja han gider ikke. Den Liderlige kan ikke. Den nedrige Spottere faaer ikke Lov. Gnieren nenner ikke. Den Gierrige og Ærgierrige maaskee! Den første kan være ødsel nok, den sidste kan besidde dum Stolthed nok til at holde sig en Maitresse. Men hvad blive Frugterne af slig en Forbindelse? Den er altid uordentlig. Ofte er den knyttet uden Smag, Uden Tilbøielighed, og undertiden, som det vel hændes blot for at gjøre et Modelaster med; og dette hselige Baand, er oeconomisk betragter, endnu det beste, thi det spaaer de fleste Frugter. Men tiere endnu vil jeg troe til Menneskelighedens Ære, at den er grundet paa Lidenskab, men paa en Lidenskab der altid er uordentlig, altid for blind og heftig, altid forbundet med saa mange andre medicinske Uordener; at det var at trodse, ikke al Religion, thi den vil jeg ikke engang kalde til Hielp, men al menneskelig Indsigt, om man vilde paastaae at saadan en Lidenskab, uden de allerbesynderligste Omstændigheder, kunde være ligesaa frugtbringende, som den ordentlige Tilbøielighed der altid udmærker de gode, og den koldsindige Vane der altid

17

hersker i de slette Egteskaber. Men da jeg er saa tydelig overbeviist om, at Pebersvendene øiensynlig bedrage Staten for det meste af den Andeel, som de skyldte Folkemængden; da jeg holder det Antal af Børn, hvormed de bebyrde Verden meer end de berige den, for ak være saa ringe: hvorfor har jeg da med saadan en Iver talt om disse Børns Opdragelse? For fra alle Sider at møde den giftige Fordom, som er temmelig udspreedt iblant dem der besatte sig med at bedømme det almindelige Beste, og som jeg meer end engang har hørt forsvare: at det ikke aleneste var tienligt, men endog nødvendigt, i Henseende til Folkemængden, at Staten saae igiennem Fingre med, og saa got som opmuntrede til slige Uordener. For i det mindste at gjøre denne falske Maxime aldeles uanvendelig på mine Pebersvende; for endelig at gotgjøre, at disse hselige Originaler maae efterlade sig Copier eller ikke, saa ere Ve lige unyttige, lige skadelige Borgere.

Hvor mange Pebersvende vil ikke rympe Øienbrynene ved disse Tilnavne, og kalde dem haarde og ubillige! Dog den første Deel af dem skulde ikke kunde afnøde mig nogen vitløfti-

18

gere Forklaring, end den jeg har gjort. Men der ere, som jeg meer end engang har erindret, de iblant dem, som synde af alt for stor Forsigtighed, af en overdreven Frygt. Disse ere de taaleligste iblant dem alle, og fortiene meer Medynk en Foragt, hellere at opmuntres, end at nedslaaes. Endskiønt ingen af disse endnu vil troe om sig selv, at det kan være ham, som jeg mener — thi hvorledes kunde han have Raad til at gifte sig? — saa vil de dog maaskee tillige med en stor Deel af deres alt for medlidende Medborgere troe det samme som de øvrige, og beskyldte mig for en alt for stor Heftighed og for Ubillighed. For disse vil jeg retfærdiggjøre mine Udtryk. Dem skylder jeg det. Jeg troer ikke at det behøves til at være en unyttig og skadelig Borger, at forsømme alle en Borgeres Pligter. Endskiønt jeg ei vil drive det saavit, at jeg skulde paastaae, at en, eller engang at flere Pligters Forsømmelse kunde være nok hertil, hvilket jeg dog i Nødsfald tiltroer mig at kunde forsvare; Saa tør jeg dog altid sige, at saa væsentlig en Hovedpligts Overtrædelse, som den er, hvorom jeg handler, er meer end tilstrækkelig nok til at fortiene, om det var mueligt, endnu

19

verre Tilnavne. Til at befordre deres største Velgiøreres og deres Brødres, Statens og alle oprigtige Patriots første, ivrigste og vigtigste Ønske, Folkemængdens Formerelse, ere de dog unyttige; eg om ikke vi, da skal Efterslægten tilig nok føle den Mangel, det virkelige Tab og den Skade som de anrette; de sig forevigende Herrer Forfattere, med deres Tilladelse, selv ikke undtagne. For da uden al Modsigelse at kunde kalde Pebersvende unyttige og skadelige Borgere, behøver man kun at sætte sig i det høieste tredive Aar frem i Tiden. Thi en god Borger vil endog søge efter sin Død at nytte Staten saa meget som han kan, og den som Efterslægts Vel er ligegyldigt, fortiener intet mindre end Navn af Patriot. Jeg vil meget gierne, og om jeg ikke vilde, var jeg nødt til at bekiende, at der findes mange i mere end en Henseende brave og retskafne Mænd imellem Pebersvendene, som endog kan tiene til Mønster i en stor Deel af de borgerlige Pligters Udøvelse, men fritager det dem for at udøve dem alle? Jeg tænker at Umuelighed allene kan fritage herfor. Jeg kiender selv dem, som i alle Poster kan paastaae Navn af ulastelige, undtagen i denne ene. Men denne ene er

20

just af den Betydenhed, at alle de øvriges nøieste lagttagelse langt fra ikke kan veie op imod dens Forsømmelse. Hvad berettiger for Exempel den beste Prædikant, til den stolte, den daarlige Indbildning, at han ved at anvende sin hele Levetid med en Alvorlighed og en Iver, der er saa yderlig stræng, at den ei engang kan bestaae med Ægteeskabets Pligter, jeg vil ei sige paa at igiennempløie gamle Postiller, og at sammenælte nye, men paa de christeligste, de opbyggeligste og nyttigste Foretagender; at han ved at stiele nogle faae Timer fra huuslige Bekymringer, selv for at anvende dem til Hedningers Omvendelse; hvad

berettiger ham, siger jeg, til at troe, at han herved kan være sit Fædreneland lige saa nyttig, som fire, sex, eller maaskee flere af hans Børn kunde blive det. Er det ikke mueligt, at det kan blive sex Theologer, hvoraf enhver for sig kan være lige saa god og bedre end han er selv? Eller bør denne Muelighed ingen Betragtning komme i, alene fordi den er uvis? Er hans christelige Bestræbelsers lykkelige Udfald, er hans nyttige og opbyggelige Skrifers Læsning og rette Anvendelse, er en Hednings eller en Jødes eller en ryggesløs Christens Om-

21

vendelse vissere? Og overalt hvad taber han selv, hvad tabe hans øvrige Pligter, hvad taber Staten ved de huuslige Bekymringer som Egteskabet paafører ham? Høit nogle faae af hans Timer, en Tid, som han maaskee saa til spilder paa Græske og Rabbiniske Galskaber! Kan dette Tab sættes i Ligning med Tabet af et eneste sundt og vel opdraget Barn? Den Stolthed er utaalelig. Kan ikke enhver stor General giøree sig Haab om at blive Stammefader til tolv andre Generaler, der ere lige saa store som han selv? Og jeg var tilfreds at de kun blev Lieutenanter; naar de ere opdragne til at tænkeligesaa ædelt, til at være lige saa beredvillige at fegte og døe for deres Fædreneland, som han, saa er en enestes Tab af dem utaaleligt for Staten. Det samme kan siges om den viiseste og Hurtigste Statsmand, om den erfarneste og retsindigste Læge, om den største og nyttigste Kunstnere; det finder Sted hos alle. Den som vilde være saa forvoven at paastaae, at der enten fandtes christelige Dyder, eller menneskelige og borgerlige Pligter, eller vigtige Forretninger, eller nyttige Kunster, eller høie Videnskaber, hvormed Egteskabets lette og behagelige Pligter

22

og de ved et taelige Udkomme saa taalelige, saa vel belønnede huuslige Sorger ikke kunde bestaae; den vilde ikke aleneste fornærme den Aviise, som først lagde Planen til den menneskelige Huusholdning; men og saa mange brave, saa mange store Mænd i alle Stænder som ere gifte, og efterlade Staten vel opdragne Børn, uden i den mindste Maade at forsømme nogen af deres øvrige Pligter. Og er den nyttigste Stiftelse, den vigtigste Opdagelse, den største Heltegierning, Staten, denne ømmeste blant Mødrene, saa kostbar som en Borgeres Liv? Eller hvor er den Dyd, som kan undskylde et Mord? Myrdet har de lige saa mange af deres egne Børn og af Statens, som de kunde have avlet i den tilbørlige Orden, og ikke vilde. Og, thi her paanøder Religionen mig sit Klagemaal, de har tilintetgiort dem, som Himmelen tillavede sine Saligheder for; De har berøvet den Almægtige sine Tilbedere.

Jeg vil vende mine Pebersvende om, for at see dem paa en anden Side. Jeg har i Begyndelsen erindret, at saadan en altid i det mindste enten gjør et Fruentimmer ligesaa unyttig som han er selv, eller fordærver et. Jeg ønsker,

23

at man maatte see min Maadelighed deraf, at jeg kun nævner et, da det første dog kan finde, og det sidste saa ofte finder Sted med flere. Det første kan ikke seile, om den Beregning er rigtig, som faae vil negte, at der ere lige saa mange Fruentimmer paa Jorden, som Mandfolk, om ikke flere; og lige saa lidet kan det feile, at det i visse Maader fordobler Pebersvendens Forbrydelse imod Staten. Naar han ikke af Daarlighed eller Ondskab, som vi har Exempler af, opholder et Fruentimmer, og forhindrer det saavel som sig selv i at giøre andre Partier, og saaledes forebygger to Giftermaale, saa kan vel Statens Tab i Henseende til Folkemængden kun siges at være enkelt. Men den kierlige Egtefælle, den stræbsomme og ordentlige Huusmoder, den kloge og dydige Matrone, ere endog ufrugtbare, vigtige og umistelige for Staten. Og dette Tab lægger han til Tabel af en Egtemand og en Huusfader, som blot ved en øm og fornuftig Kierlighed, og ved en klog Bestyrelse af Tyende kunde og burde være et opmuntrende Mynster for andre. Ei heller kan jeg her forbigaae at erindre, at en Pebersvend alt for ofte, blot ved af giøre et Fruentimmer unyttigt, alene ved at

24

lade det sidde ledigt, tillige fordærver det. Hvem uden Pebersvendene skal vi takke for den største Deel af vore Coqvetter? Jeg veed ikke engang om disse ynkverdige Skiønne ere at fortænke derfor, at de gaae selv paa Frierie, naar de daglig see saa stor en Mængde frygtsomme, søvnige eller nedrige Mandfolk fyr Øinene, som ikke har mindre end Lyst at gaae derpaa. Den største Deel af dem (vi bør være saa billige at troe det) gjør ikke andet, end at stride for den naturlige Ret, som enhver af dem har til en Mand, endskiønt de undertiden fegte med en Iver, der er lidet overdreven. Hvem maae vi takke for de fleste af vore utaalelige Sladdersker, af vore farlige Bagtalersker og Sammensyersker, af vore saa heslig andægtige Bedesystrer? De fleste, især af den sidste Sort, skal man ufeilbarlig finde imellem de gamle Jomfruer. Ingen gift Kone kan saa let falde enten til den Fortvivlede Letsindighed, der opammer de første, eller til den letsindige Fortvivlelse, der frembringe de sidste. Og hvem skal vi da tilskrive dem? Vore Pebersvende. Herlige Frugter! Men de ere endnu langt fra ikke deres ypperligste. Jeg gyser, og mig synes Naturen gyser rundt omkring mig,

25

nu da jeg nærmer mig til de Fordærvelser, til de Ulykker, som Libertineren, som den Liderlige, den nedrigste af alle Pebersvende anretter iblant det andet Kiøn. De ere alt for græsselige, Jeg taber Pinslen. Jeg kan ikke skildre dem. Er det ikke en Jammer, er det ikke grueligt, at et Menneske, bestemt til at være et Billede af det reneste og helligste Væsen, ar det yndigste iblant Kreaturene, skabt til at være en godgiørende Engel paa Jorden, hvis Natur det var, at trøste Kummer, at tage Deel i smerter, at sysselsætte sig med at lindre vore Svagheder, at bære over med os i Sygdomme; som var begavet med de største Evner til at bøie Gemytter, til at megle Fred, og til at udføre vigtige Planer, dannet til en behagelig Tolk af Pligterne, til en Opmuntring for store Gierninger, til Dydens Belønning og Livets Glæde: at endelig, og dette ønsker jeg, at en Patriot især vil lægge Mærke til, at Statens elskte Datter, hun hvormed den smigrede sig, at hun skulde blive en Moder til Tusinde, at hun skulde opdrage den nyttige Borgere, store Mænd og Helte, at hun skulde vit omkring sig udsprede Arbejdsomhed og Tarvelighed og de øvrige huuslige Dyder: er det ikke,

26

siger jeg, en Skræk for Menneskeligheden, at hun skal nedtrykkes dybt under Dyrene, udstødes fra Dagen og de ærlige Selskaber, blive en Væmmelse og en Afskye for dem, som see hende, en Furie som udspænder sine Garn for at fange den ædle Ungdom og at fordærve den, et giftigt Aadsel, der dræber dem som komme det nær, og tilsidst et Offer for Lovene, eller for de smerteligste og afskyeligste Sygdomme, og for en tilig, en skammelig, en fortvivled Død? Jeg har ikke nødig at bevise, at den første Forførelse, under sin meest glimrende og under sin anstændigste Masque, er det første og det visseste Trin til slige ødelæggelser. Hvem har da vover at nedstyrte den Almægtiges Billede saa dybt? Hvem var saa grusom, at han med koldt Blod forstyrrede den deilige Skabning, som var Jordens Glæde? Hvem var enten letsindig eller nedrig nok til at kuldkaste Statens, sine Brødres, sine Medborgeres Haab? Et Menneske, en Borger. Og hvad bevægede ham hertil? Kaadhed, Overmod, den frækkeste Foragt af Religion og Dyd og af de selskabelige Love. Og hvor skal man søge de fleste, og jeg tor sige de hesligste af disse Umennesker? Blant Peber-

27

svendene. Jeg veed, og det! er destoverre alt for unegteligt, at en stor Deel Egtemænd kan skrives paa Libertinernes sorte, paa deres skrækkelige Liste. Jeg veed, ar vore Systemer, og at den herskende Tænkemaade henfører dem til det første Nummer derpaa. Om de burde gjøre det er noget, som jeg ikke veed. De kan i det mindste forevende, en dyrisk, en uimodstaaelig Lidenskab, som Lovene ufeilbarlig skulde have straffet, om de havde styred den paa en ordentlig Maade; da de samme Love tvertimod, og om ikke de, dog de fleste af deres Tienere, seer igiennem Fingre med deres uordentligste, skammeligste og skadeligste Afkiølelse. De kan forevende den med en Art af Rimelighed; thi det er mueligt, al de kan være Fæe. Men for en Pebersvend vilde selv denne dyriske Lyst være en alt for ærværdig Undskyldning. Han kunde have styret den og gjort detLer Fruentimmer lykkeligt, som han opofrer. O du! hvis Hierte er af Flint, hvis Øre er overtrakt med Huden af et Rhinoceros, lad dig røre! Hør ikke mig, jeg er ei saa daarlig at jeg haaber det, hør Naturens Røst, hør Menneskeligheden klagende, dens væmodige Stemme! bøi dit Øre til de jamrende, de fortvilede

28

Skrig, som stige op fra Hospitalerne, fra Fængslerne , fra Tugthusene! Det er dine ulyksalige Offere, som hyle! Skienk dem i det mindste en Taare! Men du vil ikke. Du er forhærdet. Hør dem da brøle Hævn over dig fra det nederste Helvede, og lær at skielve!

Jeg vil rive mig løs fra det græsselige Billede. Jeg kan ikke skildre det.

Heller er dette langt fra ikke alt det Onde som Pebersvendene anrette i Staten: De afnøde den en Ujævnhed i sine Byrders Uddeeling, der

nødvendig maae være ligesaa ubehagelig for Regeringen , som den er fortrædelig og skadelig for den lidende Deel. En gift Mand kan i visse Maader siges at blive straffed, fordi han er bedre Borger end en Pebersvend; eller denne kan i det mindste siges at blive ulige meer skaanet i De offentlige Paalæg end hin. En Kones Forførgelse, Børns Opdragelse, flere Tjenestefolks Underholdning, ere, om ikke ligesaa mange Skatter til Staten, dog ligesaa mange Bekostninger, hvoraf Staten har Fordeel, og ligesaa mange Byrder, som gjør Vægten af de øvrige Paalæg føleligere. En Pebersvend med ligesaa mange Fordele af Selskabet, med ligesaa mange Ind-

29

komster, og ligesaa faa Skatter som den Gifte, unddrager sig fra alle disse Udgifter, fordi Staten blot ønsker dem af ham, og ikke tvinger ham dertil. De sparede Penge anvender han efter sin Tilbøielighed, enten paa Beqvemmeligheder af Livet, som hans gifte Medborger ønskede ligesaa vel, som han, og fortiente bedre; eller og, som det tiest skeer, paa reent unyttige og skadelige Ting, paa Liderligheder, eller paa ar blæse sig op over sine nyttigere Ligemand, eller paa at sue dem ud ved Aager, og saaledes at forøge deres Trang og sin Formue. Mon en Fader til mange og suurt men vel opdagne Børn, mon en retskaffen Egtemand, der villig

har Underkasted sig og taalmodig bærer de forskjellige Sorger, som denne Stand fører med sig, mon en stræbsom Huusfader, der maae fortjene Brødet til mange Munde, mon han er saa meget at fortænke i, at han bemærker denne Ujævnhed, og i sine hemmelige Sukke kalder den ubillig? Eller paastaaer jeg formeget, naar jeg siger, at den, som føler Byrden meer, bærer meer, og at en Pebersvend giver ulige mindre Skatter, end en gift Mand, saa længe han kun giver ligesaa mange? Jeg troer det ikke. Tvertimod synes det

30

mig utaaleligt, at Pebersvenden endda skal have Fordeel af den Foragt, som han viser imod Sta» lens alvorligste og Viiseste Ønske; jeg troer, at intet kunde være billigere, end om den gjorde hans Byrder ligesaa tunge, som hans gifte Medborgeres, helst naar det skede til disses Lettelse; og jeg er overbeviist om, at det eneste og sikkerste Middel, hvorved han kan tvinges til at være nyttig, er det, at man ei tillader ham at vinde ved at være unyttig. Men herom videre siden. En Anmærkning troer jeg imidlertid, skal ikke være ilde passende eller overflødig paa dette Sted. Det er denne, at ligesaa vist, som Ligevægten beforder alle Byrders Lethed, ligesaa vist er det at de største Byrder, som Staten kan paalægge sine Borgere, blive taalelige og næsten lette, naar de uddeles med den Lighed, at ingen kan siges at have det bedre end den anden. Da først, naar mange fritages eller skaanes, skal man høre den trykte Borgere knurre over sin Skiebne, thi da først troer han sig berettiget dertil. Men om denne Lighed kan og bør bestemmes efter andre Rettesnore, end efter Kræfternes Forhold, eller efter de Fordeles Forhold, som enhver nyder, og har nydt af Staten,

31

Det vil jeg her ikke undersøge; men overlader det til andre at bedømme. Jeg vil og overlade til de Herrer Financiers at beregne, hvor meget Kongen omtrent aarlig kan tabe ved Pebersvendene, i Told, Consumption, og overordentlige Skatter, det er nok til mine Hensigter, naar jeg kun peger paa, hvor unyttige og skadelige Borgere de endog ere i dette Stykke.

De ere meer, de ere farlige Borgere. I Henseende til det smukke Kiøn, skal man sielden finde at de holde Middelveien imellem en rasende Elskov og en dum og haardnakket Afskye. Deres Kierlighed, som Sandserne alene opvække og føde, kan ikke være andet, end en blind og en forblindende Lidenskab. Det Fruentimmer som de falde paa at elske, eller i det mindste det som de overvinde, bliver i Almindelighed deres uindskrænkede Beherskerinde.; men det Skrit som hun har gjort, lover langt fra ikke saa megen Afholdenhed, at hun ei ved alle Leiligheder skulde betiene sig af sin Magt og dens Svaghed, som hun anseer for sin Fordærvere. Den mindste Feil hvortil hun vil forlede eller rettere tvinge ham, er en Ødselhed, hvorved han saa ofte bliver en Bedrager, eller i det mindste en Byrde

32

for Staten og sine Medborgere. Men hvem siger os god for, ar hun ei afnøder ham de største Ugierninger, de sorteste Forgribelser? Hvor meget billiger ikke alle Tidens Historier denne Frygt? Den kan ikke siges ar besidde en Viisdom eller en Dyd, der er hærdet mod noget Laster, som kan begaae et eneste. Saa sikker er deres Elssov. Men deres Afskye? Thi der ere kun faa af de fornuftigste og beste Pebesvende, som ere stærke nok til at treffe en Middelvei imellem disse to Yderligheder Deres Afskye for Omgang med Fruentimmer, berøver dem i det mindste det blødgjørende, det smeltende, jeg veed ikke hvad, som der er i denne, og som er saa umisteligt for Mandfolkenes haardere Siele, ifald de skal blive beqvemme til Indtryk af Menneskeligheden, eller af de selskabelige Dyder. Jeg veed ikke om jeg udtrykker mig ret, men saameget veed jeg, at den, der er enten svag eller nedrig nok til at bære Afskye for Fruentimmer, staaer den største Fare for at blive en Haardhierted, en Udsuere, en Tyran, om han ikke er det allerede. Mangel paa Levemaade, Pedanterie, Dorfskhed, Grovhed selv synes kun at være smaae Feil ved Siden af disse, dog flyde de af

33

den samme Kilde. Erfarenhed bekræfter det, og jeg er forsikkred paa, at kun faa vil beskyldde mig for at gjøre Pebersvendene Uret, om jeg paastaaer, at man ingen Steder finder saa mange egensindige og besynderlige Folk, ingensteds saa mange Pedanter og Plumhuggere, som iblant dem — Med saae Ord : Naar en Pebersvend elsker, saa elsker han, som en Daare; og elsker han ikke, kiender han slet intet til denne himliske Lidenskab. Ja, saa vil jeg ikke sige hvad han er. Jeg vil lade en anden sige det. Historien beretter om en vis Mand, enten det var en Græsk Philosoph eller en Fransk Munk maae Historien forlade mig, at jeg har glemmt; at han ved sin maadelige Vittighed og de Tidens stærke Overtro, havde tilveiebragt sig en Sandsigeres Navn og Ære. En Bonde i samme Egn, som havde mistet sit Muulesel, hastede for at søge Oplysning hos denne Mand, og stolende paa Hans hemmelige Videnskab tilbød han ham et feedt Svin, naar han vilde skaffe ham Eselet igien. Alle Stierne og alle Soldene taug om Eselet, eller Sandsigeren forstod dem ikke. En anden besyngte hans Angest, og den frygtelige Strid der reiste sig imellem en haardnakket Uvi-

34

denhed paa den ene, og saa store Fristelser som en Spaamands Navn, og et feedt Svin paa den anden Side! Jeg vil kun fortælle det lykkelige Indfald, hvorved han redte sig ud af al sin Forvirrelse, et Indfald, som var en Sandsigere fuldkommen værdigt, og som man hverken skulde have haabet af en Philosoph eller af en Munk! Han kaldte Almuen sammen, og efter at han ved de sædvanlige Ophævelser, havde sat den i Forventelse af noget stort og vigtigt, og saaledes skaffet sig den fornødne Tavshed, raabte han med høi Røst: At om nogen med en god Samvittighed kunde gjøre sin Eed paa, at han aldrig havde elsket, da var det ham overdraget, at give den samme et feedt Svin til Belønning for sin Afholdenhed. Alle de tilstedeværende taug. Endelig opstod en stor grov Bengel — saaledes behager Historien at udtrykke sig— denne forsikkrede, at det feede Svin ikke kunde tilkomme nogen bedre end ham, eftersom han kunde gjøre sin høieste Eed paa, at han ikke engang viste hvad Kierlighed var. "Der", sagde Sandsigeren, i det han til alles Forundring greb denne Helt om Armen, og ledte ham hen

35

til den gabende Bonde "der, min gode Mand har du dit Esel".

Jeg forudseer at en Deel af mine Læsere allerede her vil smigre mig med, at have anatomeret mine Pebersvende faa nøie som mueligt, og med at have sagt det verste om dem, som kan siges. Men jeg er langt fra ikke saa stolt en Skildrer og saa slet en Patriot, at jeg skulde troe dem. Jeg tilstaaer tvertimod mine Mangler og beder alene at min gode Villie maae undskyldte dem. De faa Træk som jeg har anbragt ere almindelige og lidet udarbejdede; og jeg er overbeviist om at der findes faa iblant mine Landsmænd, som ei ved besynderligere lagttagelser ere satte i Stand til at forøge og forbedre dem. Den frekke Foragt af Religionens Stemme og af Sædelæren, er det stærkeste Træk, men ikke det eneste, som jeg har overladt til andre.

Jeg kan ikke forbigaae denne Lejlighed at yttte et Ønske, hvis Opfyldelse, som jeg troer, skulde meget understytte mine patriotiske Hensigter. Jeg vilde agte mig lykkelig, ifald jeg turde haabe, at dette Udkast vilde give en anden Raphael, eller rettere en anden Hogarth Anledning til, at værdige Pebersvendene, og især de

36

Hesligste af dem sin Pinsel. Deres blege, eller dumme, eller kaade, eller frekke, eller lumske Ansigter skulde gjøre en Uforlignelig god Virkning. Jeg skulde lade den hele Samling heste for ved er ander Oplag af denne Afhandling, uden at blive misundelig, naar Læseren paa engang saae det samme, om ikke meer i dem, end i alle mine Anmærkninger. Indbildningskraften, som saa gjerne følger med vore ivrige Ønsker, forleder mig næsten til at gribe ind i Kunstnerens Arbejde, og at forestille mig hvorledes han maaskee vilde gjøre det. Han vilde mueligt forestille Kierligheds Tempel med aabne Porte, men Religionen og Naturen og Staten i deres fulde Majestet siddende ved Alteret i en Kreds af Jordiske Skiønheder. De guddommelige vilde han maaskee afbilde, ligesom de pegede paa disse, og tillige vinkede ad en Deel Mandfolk, som fortryllede af det himliske Syn, deels trængte sig til fra alle Sider, deels med enhver Mine udtrykte den heftigste Begierlighed efter at blive deelagtig i samme Lykke. I en lang Frastand vilde man bemærke Pebersvendene, som fordybede i adskillige barnagtige eller nedrige Forretninger, enten ikke saae det himliske Syn og

37

de Guddommeliges uafadelige Vink, eller ikke agtede det. Saaledes vilde man see, hvorledes en stod med Hænderne over Kors og gabede, en anden skiulte sig bag ved en Stabel af Folianter, den tredie klingrede med Penge, den fierte rørte i en Potte o. s. v. Men længst borte, og afsides fra alle, og som jeg vist troer paa en Mødding, vilde Libertineren være forestilt, hvorledes han liggende paa Knæe eller i en anden lige ydmyg Stilling, med den mest hykkelske, og om herre ei fordærvede Rimeligheden, med den lumskeste Mine, lokkede for er eller flere Fruentimmer, som vare nysgierrige nok til at see sig omkring, og saaledes undertiden tabte Religionen og Naturen og Staren af Øinene. Den ene Haand vilde han løfte høit op, for at vise dem en fuld Pengepose, men i den anden, som han holdt skiult bag Ryggen, vilde man see en Dolk eller et Beggere med Gift. Forved ham skulde en Hoben glimrende Smaating være udbredte; og tæt bag ved ham vilde man blive nogle ynkelig tilredte Liig vaer, af dem som han allerede havde myrdet. Men jeg vil ikke falde ind i Konst* nerens Arbejde.

38

For imidlertid intet at forsømme, som staaer i min Magt, vil jeg endnu betragte Pebersvendene fra en Side, fra hvilken de vil synes om ikke skadeligere og farligere, dog uundskyldeligere. Jeg vil spørge dem hvorfor de ikke gifte sig? Jeg har oventil kortelig anført nogle af deres Hovedaarsager, men man vil blive bedre underrettet naar enhver svarer for sig selv. Jeg veed meget vel, at de ikke vil være oprigtige, men jeg veed og et hemmeligt Middel at tvinge dem dertil, og at afnøde dem deres Hierters uforfalskede Sprog. Det skal ikke hielpe dem, at de skyde Skylden paa Mangel af Formue eller paa andre lige saa gyldige Aarsager, Den mægtige Sandhed skal hielpe mig i at trække deres hemmeligste Tanker frem for Dagen. Kommer kun frem

mine Herrer! Forlader for et Øieblik, eders Lænestole, og eders Bibliotheker, og eders Skriverpulte, og eders Huusholdersker, og eders Pengekister, og eders Grynøbøtter! Kommer frem at gjøre Regnskab for Staten, hvorfor i saa længe og faa halvstarrig har negtet, at føie den i sit ivrigste Ønske! Hvilken Sværm ! Jeg havde dog ikke troet at der var saa mange. Nu ordentlig, mine Herrer, at jeg maae høre:

39

Hvad enhver af dem har at frembringe til sin Undskyldning ! De to Herrer med den vigtige Mine og de Fløiels Klæder ønskede jeg gjerne at tale først med. Saadanne 40. Aars Studsere love mig enten noget meget got eller meget slet. Jeg forstaaer dem. Saaledes, at De, min Herre, kan umuelig gifte sig fordi De er Etatsraad, og De kan ei heller, og det netop fordi De ikke er Etatsraad. Det var artig. Men De behager at opholde sig et Øieblik imedens jeg forklarer Deres Aarsager for Publikum. Det maatte ellers ikke forstaae Dem.

Den første, som jeg indtil videre vil kalde Hert A***, har ved megen Uvidenhed og megen Føielighed, og om man skal troe den hemmelige Krønike, ved en af og til vel anbragt Dumdristighed, tilveiebragt sig den glimrende skiønt ikke saa sieldne Lykke, at han trods sin Fødsel og trods Naturen selv er blevet Velbaaren. Han kom op paa Jorden saa hastig og saa ubemærket som en Jordsvamp. Dette kan siges i en meget egentlig Forstand, thi Grunden til hans Velbaarenhed blev lagt i en Kielder, af Forældre, hvis meget indknebnede Omstændigheder nødte dem til, allerede i hans siette Aar, efter

40

Østersernes Maade, at skyde ham fra sig i Verdens store Hav, for at kunde anvende al deres Formue paa hans Cadetter. Ved christelige Folks Omhue, og en Utrettelig Vindskibelighed bragte han det imidlertid saa vit, ar han i en spæd Alder af tyve Aar kunde skikkelig læse og skrive. Regne maae jeg erindre, at han kunde af Naruren. Han tiltraade derpaa sin første Emploi i Statssager, og blev betroet til at vedligeholde hans Fødebyes velviise Borgemesters tregange syede Sko i deres tilbørlige Glands. Fra dette sit første Trin gik han den sædvanlige Trappe op til sin nu værende Lykke. En Trappe, der er saa forslidt og saa bekiendt, at jeg holder det for aldeles unødigt, at beskrive den her. Imidlertid finder hans Velbaarenhed nu, og hvem skulde ikke finde det samme, at han mesallierede sig, ifald han giftede sig med sin forrige Skræders, en Mands, som fordem havde den Bevogenhd ak betroet ham sine Søndagsklæder, og som maaskee skal have dem belalt endnu, en brav og formuende Borgeres eneste Datter. Han er, fra den Tid at han slog op med Borgemesterens Kokkepige, virkelig forloved med hende, og, det som meer er, han elsker

41

hende. Men med alt dette er hun kun en Skræders Datter og han er en Velbaarenhed. Andre Mænds Døttre af store Familier, kunde han faae nok af, thi han er Etatsraad. Men han har kun tusinde Rigsdalers Indkomster, ingen Midler, og det som gjør Ulykken fuldkommen, af mig ubekiendte Aarsager er hans Credit kun maadelig. Enten maae han nu begaae den Nederdrægtighed, at lade sin Velbaarne halve Deel, slæbe op og ned igiennem Gaderne af nogle gemene Hyreheste, i en Vogn, som der staar Nummer paa, (thi at hun undertiden skulde gaae, er nu slet ikke at tilmode ham); enten maae han lade den Mund, som er bestemt til at kysse af ham, vanhelliges ved Porcelaine, som er kommet fra andre Steder end Japan eller Dresden, og det Legeme, som han værdiger sin Omfavnelser, hvile paa andet end Fløiel og Silke, kort: han maae enten i hundrede Ting overtræde Velanstændigheden eller han maae have Midler med sin Kone. Men en fornemme Mands Datter, som tillige har Midler, staaer, som man veed, ikke saa lige tilrede for en Jordsvamp. Far vel min Herre! Jeg skal Have Dem i Erindring.

42

Den anden Herre, som jeg for den smukke Ordens skyld vil kalde Herr B. er af ganske anden Malm. Hans Oldefader kan han vel ikke erindre, thi han var kun en god ærlig Bondefoget i Overbye. Men hans Herr Grandpapa kom, ved i nogle Aar som Forvalter og Forpagter at udsue alle Bønderne i en Omkreds af fire Miil, saavit, at han ødelagde tre af sine Principaler og købte sig ligesaa mange Herregaarde. Her aad og drak hans adelige Naboer saa længe med ham, indtil de bleve fede, og han blev Conferenceraad. Hans Herr Søn, vor B * *s naadige Papa lod i nogle Aar sig og sine Penge slæbe rundt omkring i Europa. Han kom hjem baade med Indsigter og Penge til sit Fædreneland, men Ulykken var at de første var alle pakkede i hans Hofmester og de sidste alle i hans Seeretair, saaledes, at da den ene blev befordret, og den anden befordrede sig selv, var han hverken klog eller rig meer. Imidlertid blev han Conferenceraad, giftede sig, fordøiede to af sine Herregaarde, avlede Herr B * * * og døde. Denne værdige Sønnesøn af sin Grandpapa, havde gjort vel imod sig selv og imod Staten, om han med sine faa men tilstrækkelige

43

Midler, for lang Tid siden havde slaaet sig til Roelighed paa sin overblevne Herregaard, giftet sig med sin Forvalters Datter, og formeret Verden, om ikke just med rige og fornemme dog med sunde, stærke og arbeidssomme Børn. Denne Vei til at blive lykkelig og nyttig, staaer ham for en kort Tid aaben endnu, nemlig saalænge som hans Forvalter endnu ikke kan jage ham fra Gaarden og købe den selv; hvorpaa han dog

arbejder af alle Kræfter, Men Herr B * * * har uagtet sin maadelige Forstand — om hvilken jeg i Forbigaaende maae erindre, at den slet ikke har tiltaget i denne Familie, men endnu er den samme hverken større eller mindre, end Bondefogdens i Overbye — Han har uagtet sin temmelig maadelige og daglig aftagende Formue, dog hidindtil ikke kundet forlade sine ærgierrige Hensigter. Han troer, at han blev en alt for uværdig Pøde i sin høie Familie, om han ikke i det mindste Døde som Etatsraad. Hvorledes skal han blive det? Gjør sig fortient dertil? Der er ikke at tænke paa. Kjøbe sig dertil? Saa blev han reent ødelagt, og det lader sig desuden ikke saa let gjøre som før. Men hans Frue Moder har fra hans Vugge af idelig sagt ham for, at

44

han vist vilde gjøre sin Lykke hos Fruentimmer, og at han ret var skabt til at gjøre et stort Partie. Dette holder han for et Orakel, og nu til Paaske bliver det fiorten Aar at han støber omkring i alle fornemme Huse, for at finde en Frøken, hvis Fader vilde forbarme sig over ham, og forhielpe ham til den høie Ret at sørge over sin Datter med Pleureuser, naar hun døde, hvilket han, i forbigaaende sagt, just af samme priisværdige Længsel ønskede, at det ei maatte vare for længe. Han bliver virkelig taalt i en Deel store Huse, fordi han kan spille Quadrille, i en Deel andre fordi han er en Nar, og i andre igien fordi man er for høflig til at vise ham Døren. Men hvad Frøkenen og Pleureuserne anbelanger? Ja min Herre, dersom De vil følge mit Raad — men De haster, man venter Dem i Selskab; jeg vil ikke opholde Dem. Saameget vil jeg kun sige, at De gjør meget vel, om De endnu i Morgen reiser paa Godset og gifter Dem med Forvalterens Datter.

Hvad i al Verden er det for en Maskine, som vakler mig saa langsom i møde, og strekker sig paa saa mange Maader? Hojah! — Gud bevare os, min Herre, De kommer os alle til

45

at gabe! Ak! — Det er den rige, den gode ærlige Herr C * * *, som uu sover, og fordøier i sit tredivte Aar; thi at han lever kan Man ikke sige, uden at tale uegentlig. Det er nu ti Aar, at han hver Morgen, naar han skal klædes i, er betænkt paa at gifte sig, og det er netop lige saalænge, at han en Time derefter glemmer det igien. De mange Besværligheder, som ere forbundne med den kiere Egtestand, og især de skrækkelige Tilberedelser turde vel tilsidst forlede ham til reent at forlove det, om man ikke i Tide forebygger denne Ulykke. Kom nærmere min Herre! Hvi seer De saa suurt? Har jeg forstyrret Dem i deres Sovn? Men det var min Hensigt, at gjøre Deres hele øvrige Levetid, saa roelig, saa magelig, saa sød, at De neppe selv skulde vide at De var til paa Jorden. De smiler allerede. Nu got. Jeg kiender en dydig Pige, det er sandt, hun er fattig, men De er overmaade rig, og som jeg er overbeviist, intet mindre end gierrig. Men hun vil være saa taknemmelig, ifald De gjør hendes Lykke, og saa omhyggelig for Dem, og pleie Dem saa got, at De ikke engang skal have nødig at putte den Mad i Munden som De spiser. Ja, siger De,

46

naar jeg kun vil frie for Dem, og besørge alle Anstalterne, og skaffe Dem Bruden med alt sit Tilbehør i Huset, og bestille Vielsen, og — Ja ja min gode Herr C * * *, det skal altsammen blive besørget. Men meer maae De heller ikke begiere — thi — God roelig Nat! — Han var føielig nok! Men det er han altid! Han gider ikke sige derimod, og dette smigrede ham, men i Morgen har han glemt alting.

Hvoraf leer De saa overgivet min unge Herr v. D. ? Parbleu, siger De, af det pedantiske Indfald jeg har haft, at De skulde bøie Halsen under Egtestandens slaviske Aag. En Nar, siger De, at De var, om De nogen Tid giftede Dem. Ja der kan jeg nu endelig ikke sige meget imod, thi jeg troer, at De er en Nar, enten De gifter Dem eller ikke. Men just fordi De er en, og fordi jeg veed at De kan forbedres, naar De faaer den Opdragelse, som Dem fattes endnu. Handler jeg ikke langt kierligere imod Dem, min Herre, naaer jeg overlader Dem til en dydig, en klog og elskværdig Kones Tugt, end ifald jeg skikkede Dem tilbage til Deres Hofmester, eller, det som Gud forbyde, til Daarekisten? Han hører mig ikke. Han

47

trilrer en Opera-Arie, gjør en pas de fix og recommanderer sig i bourrée Skrit. Det er dog en Ynk — Han er en ung bemidlet Adelsmand, som det hverken fattes paa et got Hierte, eller paa naturlig Forstand, eller paa Naturens glimrende Gaver. Hans Hovedfeil er en stor Grad af Letsindighed, og et urigtigt Begreb, som han gjør sig om det velanstændige. Thi at han lagde sig efter den fornemme Fritænkerkunst, skede af ingen anden Aarsag, end fordi han ikke vilde gjøre sit Adelskab nogen Skam, og fordi han var for letsindig til at legge sig efter noget andet. Der behøves, som man veed, ikke meer at kunde tænke, til at blive Fritænker end der behøves at kunde give gode Raad til at blive Raadmand. Sin første Ungdoms Bluefærdighed overvandt han hastig, da han først troede at den kun skikkede sig for Pedanter. Han tabte ikke strax ved at overvinde den. Han blev beleven og meer elskværdig. Men for ar iagttage den formeente Anstændighed blev han snart dristig, og lidet derefter forvoven. Nu er han allerede uforskammet, baade imod Religionen og imod det smukke Kjøen; og dersom han ikke bliver hiulpet i Tide, vil det kun vare lidet, inden

48

han af lutter Levemaade bliver bindegal. En fornuftig og elskværdig Kone er næsten det eneste, og som jeg vist troer det sikreste Middel til hans

Helbredelse. Men jeg vil lade ham fare. Jeg seer en, som er en større og langt ulægeligere Nar, end han.

Igiennem det Ansigt, som De har forskrevet fra Paris, og til Overflod saa rigelig besaaet med Skiønpletter, opdager jeg dog Deres naturlige Lineamenter, latterlige E * * * — Et Pund Pudder skiuler vel den naturlige Farve af Deres Haar, deres Sko gjør Dem er halvt Korteer høiere, og Deres falske Legge give Dem næsten et mandigt Udseende. Men jeg kiender Dem dog, og veed meget vel, at De baade er rødhaaret, koparret og uanseelig. Denne Masque har De dog ventelig laant for at behage Jordens Deilige. Men da dette er Deres Hensigt, og De besidder saa smuk en Formue, hvi gifter de Dem da ikke? Saaledes, at De gjør Dem en Samvittighed over, ganske at nedslaae, om ikke at dræbe i det mindste en halv Snes Fruentimmer, ved at vælge et? Og hvem, siger De, skal De vælge uden at fornærme sig selv? En af de Smukke, som tilbeder

49

Dem, er skiønnere end den mediceiske Venus, en anden tilbyder Dem Croesi Rigdomme, den tredie er Dyden selv. Hvad skal De gjøre? Nysekrud skal De bruge min Herre.

Paa de afmaalte Trin, den dybsindige Mine, og den udstrakte Pegefinger kiender jeg allerede langt borte den pedantiske Rector Herr

F. Et Ord, min Herre! De har et got Levebrød, vil De gifte Dem eller vil De ikke? Per Jovem! hvilket Ansigt han sætter op! Og hvad var det for en vigtig Betragtning, som jeg forstyrrede Dem i? Saaledes, at De var i færd med nøie at bestemme den Guldregns Egenskaber, som flød ned i Danaes Skiød? Men var det ikke bedre, ifald De lod disse Græske Liderligheder fare, og i det Sted elskte lidt ordentlig paa Dansk? Men De har desuden et vigtigt Verk under Hænderne, et Monumentum ære perennius, som fordrer et hvert af Deres Øieblik, og ikke tillader Dem at tænke paa slige Daarligheder, som Fruentimmer og Giftermaal. De kan ikke engang forsvare det for Verden, at De har staaet her saa længe og hørt paa en Ignorant. — Mange Tak min lærde Herr Pedant! De kunde dog nok være lidt høfligere. Denne

50

store Mand arbejder, imellem os at sige, virkelig Dag og Nat paa et Verk, hvis Titel han allerede længe har haft færdig. Den lyder omtrent saaledes: Mnemoneutica, eller, en ganske nye, og i Christenheden hidindtil uhørlig Samling af alle Portugisiske, Spanske, Franske, Italienske, Engelske, Hollandske, Danske, Polske, Russiske og Tyrkiske, tykke og tynde, forstaaelige og uforstaaelige, trykte og utrykte Latinske Grammatiker, til Fædrenelandets Ære og i Særdeleshed til den kiere Ungdoms Nytte, for Tydeligheds Skyld, med en utroelig stor Umage, og utallige Bekostninger oversat i Latin, og til en Hielp for Hukommelsen forfattet i alexandrinske Vers, med Noter af F * * *.

Jeg troer at Pedanterne har sat hinanden Stevne — Hvilken Mængde! — O i bestøvede Sønner af Italiens forsunkne Stæder, o i Klopfægtere fra det gamle Rom, o i Bastarder af Latien, med hvilken Steen skal jeg tegne denne Dag, da jeg seer eder samlede! Hvor grimmige seer de ikke ud! Men jeg vil dog vove at spørge nogle af dem, som jeg kiender. Jeg skal skille mig ved dem saa snart som mueligt. De min Herr G***, hvorfor gifter De Dem

51

ikke? Fordi De har opofret Dem til Fædrenelandets Tieneste og samler Trykfejl. — Vel — Og De min Herr H * * * ? Fordi De Dag og Nat undersøger Alderdommens kostbare Levninger — Meget vel — Og De min Herr J * ? De samler Insecter — Ypperligt — Nu kan De kun gaae mine Herrer!

Jeg tænkte at jeg var færdig med disse Bogorme, og saa bemærker jeg først en af de største. — Vi vil dog høre ham. Min gode Herr K. hvor kan De med saa smukke Indkomster som De har, overtale Dem til at sidde længere ugift? Nu, saa at De er meget ilsindet og knarvurn. En Kone vilde kun hvert Øieblik ærgre Dem, Deres Børn vilde forstyrre Dem i Deres Tanker. Er det da og afgjort, at De kan tænke? — Det var engang en af de Narre, som gierne vil efterabe berømte Mænd, og naar de ikke kan det i deres Fuldkommenheder, benøie sig med at ligne dem i deres Svagheder. Denne vilde alt for gierne see ud som vor store Holberg, og da han hverken kan blive saa lærd eller saa vittig, forestiller han sig i det mindste ligesaa besynderlig og egensindig, uden at være nogen af Delene.

52

De ere da borte. Men jeg er næsten færdig at ønske dem tilbage igien. Hvor har Optrinnet ikke forandret sig! Hidindtil har jeg dog intet seet uden latterlige Ansigter. Nu seer jeg lutter heslige. Men jeg har selv kaldet dem, og nu er jeg dog nødt til at forhøre i det mindste nogle af dem.

Den første som jeg seer er den berygtede Aagerkarl, Herr L *. Jeg har stor Lyst til at nævne hans fulde Navn, eller i det mindste at sige hvor han boer, paa det at enhver af mine Læsere, som ikke kiender ham endnu, maatte tage sig vare for ham. Men, som jeg ikke troer at Skrivefriheden gaaer saa vit, vil jeg lade det blive ved at gjøre ham saa kiendelig som det er mig tilladt. Hans Huus er et Forraadshuus af Pant, som enten er indviet med Enkers og Faderløses Taarer, eller med unge umyndige Forøderes Forbandelser. Alt hvad han har og alt hvad han veed, hans Ansigts Mine og hans Siels hemmelige Tanke er ansat til Procento. Han har udregnet at han giver Gud 14. og 1/7 Procento af sin Levetid; thi han er oven i Kiøber en Hyklere, og forsømmer ingen Søndag at gaae i den Kirke, hvor Præsten kan best græde.

53

Og det er foruden de øvrige Douceurs som han maae give i Fest- og Helligedage. Heller kan han neppe, bebreide sig, at han har ladet en eneste af sine Medchristne slippe lettere derfra. Paa denne Maade har Han sammenslæbet anseelige Midler. Dog spiser han sig aldrig mæt, undtagen naar en af hans ulykkelige Skyldnere er nødt til at beværte ham, og da er han færdig at æde Skyldneren med. Men at han skulde gifte sig! — Ja — Jeg vil dog for Spøgs skyld spørge ham ad. Min Herre, De har dog saa gode Raad til at forsørge en Kone — Maaskee De kunde efterlade Dem Børn, der igien aftoede den Skam og Skade, som De gjør Deres Fædreneland — Jeg vidste det forud. Han trækker paa Skuldrene. Det er besværlige Tider — Gud veed at han suurt maae fortiene sit fattige Brød — De, som siger at han har tilovers ere onde Mennesker — Gid — hold Nederdrægtige! — fornærm ikke vore Øren med Deres Bespottelser! — Det er ikke mit Alvor — De er alt for uværdig til en af Himmelens største Gaver, og De vilde kun gjøre en Kone ulykkelig, De vilde lade hende sulte ihjel, eller laane hende ud paa 20 Procent. Men derfor, vær forsikret derpaa, derfor skal

54

De ikke faae det lettere end Deres ærlige Medbrødre!

Endnu en af samme Bande, skiønt ikke slet saa grov! Ja hvad skal jeg høre paa dem, min Herr M ? det er dog den samme Undskyldning — De har ikke Raad til at gifte sig — ikke sandt? Nei det var dog ikke hans Aarsag. Det var endnu den vittigste Gniere, som jeg har seet. Gud forlade mig, om jeg gjør ham Uret, og han er en Philosoph! Han vilde gjerne gifte sig - Han tilstaaer selv, at han er rig nok til at gjøre en fattig Pige lykkelig. Men det vilde røbe alt for kiødelige Hensigter, det vilde være hans Alder uanstændigt, og man vilde sige, at han giftede sig som en ung Springere, ifald han tog en Kone uden Midler. Saasnart han finder saadan en, vil han opfylde mit eller rettere Statens Ønske — Næsten sætter han mig i barocco. Dog jeg veed endnu et Raad — Jeg kiender et dydigt og velopdraget Fruentimmer, som ikke eier en Skilling, og som, foruden at hun er ilde tilredt af Kopperne, er saa naturlig heslig, at hun neppe skal blive taalelig uden ved en lang Vane — Tag hende, min Herre; saa

55

skal Verden hverken beskyldte Dem for kødelige Hensigter, eller for egennyttige!

Mig synes at jeg skulde kiende Dem min Herre. Det forhaanende, det bidende Smiil har jeg seet før. Alle disse Træk, som saa vel udtrykke en nedrig og en dum Stolthed, ere mig langt fra ikke fremmede — Ah! — det er Herr N. som saa gjerne vil holdes for et satyrisk Hoved, og dog er intet uden en Bagtaler og en Pasquillant. De spørger mig saa haanligt, om det er mig, som har fattet det ædle Forsæt, at omvende Pebersvendene? — Ja, min Herre — eller at straffe dem — Om jeg er saa hengivet til det smukke Kiøn, hvis Partie jeg tager med saadan Iver? Jeg tager ikke deres Partie — Det er Statens Sag jeg taler. Men jeg bærer saa megen Ærbødighed for den dydige Deel af dem, som det er tilladt at bære for en dødelig Skabning. — Om jeg da ikke veed at Fruentimmer ere altid — og hvad ere de altid? — Fruentimmer, vellystige Sirener eller grimmige Furier, altid Spillebolte for Sandserne, altid falske, altid egennyttige? — Nedrige Bagtalere! — Jeg vilde kun fornærme Kiønnet om jeg værdigede Dem et Svar. — Men offentlig ved en

56

Kirkedør, paa Deres bare Knæe, med en Strikke om Halsen og et Lys i Haanden, bør De gjøre det hele menneskelige Kiøn Afbigt for Deres uforksammede, Deres ublue Digt!

Hist i Skyggen, afsides og bag ved alle de andre, sniger han sig frem, den grædende Tartuff; han tør ikke løfte Øinene op paa sine Brødre, den nedrigste blant alle Pebersvende. Det et O* som om Dagen offentlig hylter over Fruentimmerets Daarligheder, og om Natten forfører alle dem han kan til de skammeligste, de strafværdigste Uordener. Kom kun frem Bedragere! — hvorfor gifter De Dem ikke med en, af de mange, som De forfører? — det har hidindtil ikke været Himmelens Villie — De føler intet Kald til Egtestanden — Frekke Bespotter! — Men det er Himmelens Villie, at De hver Aften sniger sig op paa tredie Stokværk i det Dem bekiendte Hiørnehuus, for der at afnøde en uskyldig Skiønhed Usømmeligheder under Skin af christelig Kierlighed, og for med den andægtigste Mine at styrte hende ned i Afgrunden, fordi De sparsom underholde hendes syge Moder med sammetrygledede Almisser? De har følt et indvortes Kald til at bedrage alle de Fruentimmer,

57

som har vildet troe Dem, ved de dyreste Forpligtelser, hvoraf De aldrig har agtet at holde det mindste?— Gaae Nedertrægtige!— Skiul dig i Støvet du Afskye for Menneskeligheden!

Nei dette Arbeide er alt for udmattende — det overgaaer mine Kræfter og min Taalmodighed — Er her fleer af de heslige Ansigter tilbage da melde de sig snart!— Ak! — Deres Excellence ! — De behager naadigst at tilgive — De vilde være saa bevaagen — Ha! — saaledes er det naar Sielen er mat — Jeg kan ikke finde paa et eneste Udtryk, som hans Excellence forstaaer — Han har aldrig vidst hvad det var, enten at tilgive eller at være bevaagen — Deres Excellence behager da, om De saa synes, at springe af Skindet, fordi jeg med uskiønsomme Fødder er sprunget over Dem til en af de smaa Tartuffer! Den, som kiender den berygtede Græve af P — , vil tilstaae mig, at jeg er aldeles uegennyttig enten jeg roser eller laster ham. Der er derfor at jeg herved frivillig og med beraad Hu tilstaaer min Feiltagelse, og at jeg gjorde ikke aleneste hans Rang men og hans personlige Karakter Uret, da jeg forhørte en anden Tartuf førend ham. Han er den christeligste Uchristen

58

og det andægtigste Umenneske som jeg kiender. Med den samme Haand, som denne afskyelige offentlig løfter op til den Almægtige, støder han hemmelig Dolken i Enkers saargiorte Bryst, og det var hans Glæde, om han i Guds Navn kunde drukne alle Faderløse — Skal jeg spørge ham hvorfor han ikke gifter sig? — Urimmelige Spørsmaal! — Kan den taale et Fruentimmer, som hader Naturen?

Jeg kan ikke meer— Jeg troede, at en forældet Skiønhed ikke skulde passe sig ilde til den Materie som jeg skrev om, og jeg havde sat mig for al levere mine Læsere er heelt Alphabet af Pebersvende. Men det er ude — Jeg er træt — Jeg kan ikke tilspørge et eneste Bogstav meer. Og Mængden voxer dog bestandig — Dog de fleste seer alt for frygtsomme ud til at være onde. Det er dem, som en overdreven Forsigtighed hindrer i at gifte sig; og det var at gjøre dem den største Uret, om jeg spurgte dem efter at have spurgt hine nedrige — Imidlertid har jeg dem paa Halsen — Hvad skal jeg gjøre med dem?

Jeg vil forsøge at røre dem — Jeg vil raabe høit til dem, at de ikke udelukke sig selv fra

59

den første og største Velsignelse, som Skaberen gav de dødelige! — Jeg vil vise dem den Værdighed, den Høihed, der er i at være Fader til Mennesker, til Billeder af den Almægtige! Jeg vil i deres Fædrenelands, i Jordens, i de tilkommende Aarhundredes Navn, anraabe dem om Christne og Borgere og store Mænd og Helte! — De føer intet derved, de forstaae mig neppe — Thi lille er Kredsen af deres Udsigter, og deres smaae Siele sysselsætte sig kun med det, som Sandserne tilrekke dem. — Jeg vil da pege paa deres gifte Medborgeres Lyksalighed, pan den himliske Vellyst i en tilladt Elskov, paa Eglestandens Beqvemmeligheder, og paa den ubeskrivelige, den unævnelige Glæde, den ædle Stolthed hvormed en Fader besieles ved den mindste Uviklelse af sit Barns Evner, ved en for alle andre usynlig Tilvext af den spæde Yndlings Færdigheder. Men Frygt har forblindet dem. Den viser dem kun Kummer, og skiuler det for dem, at den kan undgaaes eller bæres. Gysende overregne de ubetydelige Udgifter, og tænker ikke paa hvortil de anvendes, og skielvende see de den Muelighed, at mangle i en Tid, da det erlangt mueligere, at de ikke leve. Hvad skal jeg gjøre med dem?

60

Men hist kommer hun mig til Hielp, den guddommelige Pige med sorte straalende Øine, og med sine svulmende Bryster af Sne. Hun svæver meer end hun gaer over Jordan, munter og let og frisk som Morgenrøden, der kalder hende til Skaberens Priis, og til de elskede Pligter — en sygelig Moders Underholdning og yngre Brødrers Opdragelse — Thi ingen persisk Silke rusker om den fromme Piges Fødder, og hun er ikke stiv eller kortaandet, under glimrende Byrder fra Peru. Hendes snehvide Dragt leger med Vesten-Vinden. Den er uden Pletter som hendes Siel, og uden Kunst som enhver af hendes Miner. Den er tarvelig og taler intet om høie Aner eller Rigdomme. Men naar hun aabner sine Læber aander hun Viisdom og Dyd, og salig Vellyst; og naar hun smiler, udbreder Kierlighed sine Fortryllelser over deres Hierter, som see hende. O du, som Naturen og Dyderne, og Dydernes himliske Dronning, Religionen selv venlig trettedes om at pryde med deres udsøgteste Skiønheder, Prydelser som ophøie dig saa uendelig over Kunstens Døttre og den blinde Rigdoms Døttre, som de selv overgaae et

61

glimrende og ubesielet Skov i Skiønhed og Værdighed; o du som Algodhed betroede den størfte Lyksalighed paa Jordan, den eneste som han fordum tillod de faldne at tage med sig fra Vellysternes Have; himliske Skabning, det er dit Kald, din Pligt og din Natur at være medlidende med vor Kummer og selv med vore Daarligheder! Lad min Bøn røre dig! See til disse Narre og omvend dem!

Naturen og de høie Dyder, og de saliges Vægtene fom svæve omkring hende har igientaget mit Raab. Jeg seer det — Thi hun gaaer langsommere den dejligste blant Jordens Døttre — og endnu langsommere — og snubler — hun begriber det ikke, hvorfor hendes Been zittre, og hendes Hierte slaaer høit, eller hvorfor hun bliver saa kortaandet, eller hvorfor hendes Kinder blusse. Og nu bliver hun staaende som for at hvile sig, og sukker — og lidt efter lidt og langsom og uden at vide det, opløfter hun de store straalende Øine — men et født, hun veed ikke hvad, har dæmpet deres Ild, og hun føler al de ere smagtende — Nu seer hun sig frygtsom omkring, og nu forhøie hendes Kinder deres Farve, og beskiemmer Sommerens

62

Døttre de unge Roser. Men hvad er det, siger den guddommelige Pige til sig selv, det fremmede som kryber omkring mit Hierte — ligesom en Længsel — og kielent — og halv opløfter hun de sneehvide Arme — og endnu engang seer hun halv frygtsom og halv venlig op til de forstenede Pebersvende. Men hun slaaer Øinene ned — Som Solen, førend den skiuler sig i Havet, endnu engang kaster et venligt, et smagtende Smiil til de kolde østlige Bierge, hvis evige Snee den ikke kunde smelte med sine Straaler, saaledes smiler hun endnu engang — og forsvinder. En Engels Godhed, og et høiere Væsens Medynk var i hendes sidste Smiil — Der skulde have været foragt deri, om hun vidste hvad det var at foragte en Skabning, der saae ud, som et Menneske — De nedrige! — At være nær ved en synlig Engel og at sysselsette sig med at betragte Støv; eller at see den himliske Pige uden Følelse med opspilede Øne, eller at spørge hende med graadige Øine om hun har Guld, eller med frække Øine om hun kan begaae Laster, der er det som jeg kalder nedrigt og unaturligt — Imidlertid er hun borte, og dem har jeg endnu paa Halsen — Hvad skal jeg gjøre med dem?

63

Jeg vil straffe dem, da de ikke vil forbedres med det gode — Det er ubilligt, at Staten længere skal med ligegyldige Øine see at Borgere, saadanne, som tage Deel i alle dens Velgjerninger, af latterlige eller nedrige, eller af slet ingen Aarsager, foragte dens ivrigste og alvorligste Ønske; at de desuagtet bære ulige mindre Byrder end de kan, og ulige mindre end enhver af deres brave Medborgere maae taale; at de saaledes tvinge den til en Ujævnhed der kan kaldes ubillig; og at de endelig hvert Øieblik sætte den i Fare for enten at taale eller at straffe Uordener og Forbrydelser. Lad Religionen skaane dem! — Lad Sædelæren kun revse dem, ved at gjøre dem latterlige! — Men Staten, som fælleds Moder vil ikke, og som Huusholdere, som den der bør kunde gjøre enhver Patriot Regnstab for hans, for hans Medborgeres og selv for Efterslægtens Vel, kan den ikke længere skaane dem, om den og vilde. Der var den fornærmede Stat, det blottede Fædreneland, den klagende Efterslægt, som nedlod sig til Philets Siel, og bød ham at omvende Pebersvendene, det var dem som oplivede hans Tænkekraft til at udforske deres Feil, og til at skildre dem,

64

og det er dem endnu, som tilraabe ham at forkynde Straf i Mangel af Forbedring. Og Straf vil jeg forkynde, og fordi det er mit rame Alvor vil jeg forkynde den med Overlæg, saaledes at den kan iverksættes, og saaledes at dens Frugter nogenledes kan trøste for deres Tab, som Staten vilde høste af Pebersvendenes Lydighed; om denne, hvilket Gud forbyde, ikke skulde tilveiebringes ved hiin.

Dersom jeg skrev blot Satyrer, eller om jeg skrev for en anden Verden end den vi leve i, vilde jeg give min Indbildningskraft Tøilen. Den skulde maaskee ikke mangle i at indskyde mig hundrede Indfald, hvoraf en Deel kunde være taalelig at læse, men ikke et mueligt at udføre. Den vilde ind give mig Maader at straffe paa som faldt i Øinene, men som ved en nøiere Undersøgelse skulde befindes at være enten skadelige eller umuelige eller i det mindste deels ubeqvemme deels utilstrækkelige til deres Hensigt. Hertil regner jeg i Særdeleshed alle de Straffemaader som havde Æren til deres Gienstand. Intet synes i første Øjekast billigere, end at betage en latterlig, en nedrig, en unyttig Borgere en Deel af den borgerlige Ære; men man

65

skal ved Eftertanke snart befinde, at man derved, uden at forbedre ham, kun gjør ham latterligere, nedrigere og unyttigere end han var for. I en monarkisk Regiering var det især at ønske, at de fleste Ærestraffe blev overladte eller kunde overlades til det almindelige Omdømme og til Satyrens revsende Hænder. Mange Borgere skulde da leve op igjen, som nu ere for evig døde, og Historien peger paa det Haab at en vognende Ærgierrighed kunde omskabe Forbrydere til Helte. Endskiønt dette bliver sagt i Anledning af Pebersvendene, og langt fra ikke i Hensigt til dem, saa kan jeg dog ikke undlade endnu at gjøre den Anmærkning: at naar Staten støder en Borger levende ud af sit Selskab, den da meer end i en Hensigt ligner den strænge Retfærdighed, der forstum styrtede Korab, Datan og Abiram levende ned i Helvede. Slige ødeleggende Ærestraffe kan ingenlunde passe sig paa en Pebersvend, naar han blot betragtes under denne Titel, men selv den mindste, den allerlemfældigste vilde have en langt større og langt ufordeelagtigere Virkning, end den man i Begyndelsen skulde formode; og en Virkning der var tvert imod den som Staten

66

ønnfede sig. Saaledes, om det blot blev befalt, at alle Pebersvende skulde sminke sig, saa vilde dette — om

det og gjorde dem kiendelige fra en Deel af vore unge Herrer, som en eller anden gyldig Aarsag fritager for at gifte sig — Uden al Nytte kun gjøre Sminken uhørlig dyr, og dem til offentlige Vidundere, og følgelig uskikkede til den største Deel af de borgerlige Forretninger; men ethvert ærekiert Fruentimmer vilde siden undsee sig ved at give saadan en sin Haand. Om ikke de samme, dog ligesaa store Ufuldkommenheder ere forbundne med en Deel andre Straffemaader, som Indbildningskraften dog i Begyndelsen skildrer rimelige og billige. Et Indfald, hvis Iverksættelse baade var en ærlig og som jeg troede i meer end en Hensigt en nyttig Straf, sysselsatte længe min hele Opmærksomhed. Saaledes som Snogene siges at pine de brede Tudser til at udlægge deres Eg, saaledes vilde jeg at Pebersvendene skulde tvinges til at opdrage deres Børn, som enten vare Døde, eller uformuende, eller og af andre Aarsager ubeqvemme til at opdrage dem selv. Men et er det, at en stor deel af Pebersvendene er aldeles uskikket og alle i Almindelighed langt mindre

67

skikkede end gifte Folk til at opdrage Børn: Et andet er det, at den utretteligste Regnemester neppe i vor Tid skulde blive færdig med at udfinde der Forhold, hvorefter disse Børn skulde uddeles.

Ved at gjøre alvorlige Forslag til det almindelige Beste, bør Patrioten frygte for at være vittig; og han bør ønske, at han ei maae synes at være det. Han bør i det mindste have den yderste Mistillid til et hvert glimrende Indfald. Fornuften bør være hans eneste Rettesnoer og et koldsindigt Overlæg den eneste Ledsagere, som han forlader sig paa. Disse har jeg spurgt til Raads, hvilken Straf det vilde være beqvemlest at paalægge Pebersvendene, og deres første og sidste Ord har altid været: Penge.

Pengestraf vil her være det kraftigste Middel til al befordre Statens Hovedhensigt ved alle Straffe — Lydighed. Jeg kiender Pebersvendene — Intet skulde bedre kunde overtale de fleste af dem til at gifte sig, end om man kunde sætte dem i den Tilstand, at de intet eller i det mindste intet betydeligt sparede ved at være ugifte. Dette synes vel ikke giørligt. En Egtemands, en Faders og en Huusbondes Ud-

68

gifter ere alt for betydelige, til at nogen Skat skulde kunde ligne dem, uden at synes — og jeg vil tilstaae det — uden at være overdreven. Saa meget mindre, som hine Udgifter langt fra ikke alle kan kaldes en Skat til Staten, om den og trækker sine Fordele, saa at sige, sine visse Procentro af dem alle. Lige saa lidet, som den fremmede Capitalist, der fortærer sine Midler hos os, kan sige sig at have givet Staten dem alle, fordi denne har havt Fordeel deraf. Den Beqvemmelighed, Fornøielse og Nytte, som ere næsten uadskillelige fra Egteskab og fra Børn, vil ingen begiere for intet som først kiender dem. Staten selv bør være saa øm over disse vigtige Motiver til sin Hensigts Befordrelse, at den ikke sætter dem under deres rette Priis, langt fra ar den skulde regne dem for intet, hvor der handles om hvad en Pebersvend kan vinde eller spare ved at gifte sig — Men sine Fordele, sine Rettigheder, sine Procento, er det alene, som den ikke længere bør skaane ham for. Disse kan den alene ansætte til Penge, og disse kan den med den største Billighed fordr af ham, som om han virkelig var en gift Mand, saalænge det er hans egen Skyld ar han ikke er det, og det er

69

afgiort, ar Staren ikke bør tabe ved nogle af sine Borgeres Egensindighed. Men om den og holder der for tienligt, især i Begyndelsen, at være saa lemfældig, som mueligt; om den og beregner hine Fordele nok saa meget under deres rette Værdie; om den giver meer end de tre fiendendele af sine Fordringer efter; saa er jeg dog forsikret paa, ar de maadeligste Afgifter, vil i de fleste Pebersvendes Øine faae den tilstrækkelige Størrelse, og blive et kraftigere Motiv for dem, til at overgive sig, end nogen borgerlig Plet, eller i Almindelighed nogen Straf, som ikke koster Penge. Jeg siger de fleste, thi jeg antager, og der med god Grund, at den største Deel af dem er enten Gnierne, eller i det mindste saadanne som en alt for stor Frygt og en overdreven Forsigtighed skrække fra at gifte sig. Disse har kun smaa Siele og meget korte Udsigter. Det nærværende Onde — thi saaledes vil de dog kalde det — vil altid forestille sig dem saa stort, og det fraværende vil synes dem saa ringe, at de snart vil troe sig ligesaa meget bebyrdede, som deres gifte Medborger. Fra denne Tanke, vil der, enten den er falsk eller sand, være lige saa Skrit, til den fordeelagtige Beslutning, den eneste som

70

Staten ønsker. Siden vi dog skal give det ud for Intet, vil de sige efter deres Tænkemaade, kan vi i Guds Navn ligesaa vel gifte os som alle andre. En sand Anmærkning som bestyrker dette, er det, at alt hvad Gnieren og selv den utidig frygtsomme Huusholder give saa at sige reent ud for Intet, falder dem ti dobbelt saa tungt, som en langt større Udgift, hvorfor de dog faae noget. Statens Beste, maa jeg her anmærke, at disse Folk ikke bekymre sig om at beregne, langt fra at de skulde holde det som de bidrog dertil ved deres Afgifter, for noget, der kom dem selv til Fordeel.

De Pebersvende, som ere det af andre og af lastværdigere Aarsager, end Gnieragtighed, eller overdreven Frygt, skyde dog i Almindelighed Skylden paa Mangel af tilstrækkelig Formue. Det sættes forud, at denne Udflugt er falsk, og følgelig ikke bør troes. Men den bør endog, saa meget mueligt er betages dem. Dette

kan atter ikke opnaaes sikkrere, end ved den Pengestraf som Staten paalægger dem. Den vil ikke fordre noget af dem, førend den ved den Nøiagtigste Undersøgelse er blevet overbeviist om, al de ere Pehersvende; det er, at de ikke mangle

71

det fornødne til en Families Underholdning. Deres Afgifter vil da selv blive et offentligt, ærværdigt og uimodsigeligt Beviis paa deres Formue. Samme Beskaffenhed har det med dem, som skyde Skylden paa naturlige Mangler, og ikke kan retfærdiggjøre sig. De faa, som ere dristige nok til at foragte alle Udflugter, og til offentlig at bekiende deres sande bevægende Aarsager, eller og frække nok til ikke at vilde anføre nogen anden end deres Villie; disse kan Staten neppe unddrage sig for at straffe haardere end de andre. Men uden at regne, at de allerede beskjemme og straffe sig selv, vil en større Pengestraf være et tilstrækkeligt Middel til at udmærke dem fra alle de andre. Og den vil, ved en i det rette Forhold tiltagende Størrelse, blive det kraftigste, om ikke det eneste Motiv, som kan bevæge dem til at forlade deres Ondskab. Her maae jeg lægge til, at Afgifter i Penge, som ikke fortjene og neppe vil faae andet Navn end Bøder, virkelig indeholde al den Ærestraf, hvormed Staten kan og bør belægge Pebersvendene, Libertineren alene undtaget, og denne meer fordi han er Libertiner, end fordi han er Pebersvend.

72

Pengestraf er det eneste som kan gjøre den omtalte Ujævnhed i Statens Byrder umærkelig for den gifte Borgere, om den og ikke strax kan blive tilstrækkelig nok til fuldkommen at ophæve den.

Pengestraf er den eneste, som er anvendelig paa alle; og den eneste hvorved Staten kan treffe et ordentligt og nøiagtigt Forhold. Alle andre Straffemaader vilde være underkastede tusinde Vanskeligheder, tusinde Undtagelser. Og om det var mueligt at finde en iblant dem, som kunde være almindelig, saa vilde det dog fordre uendelige og næsten umuelige Beregninger, naar den skulde inddeles i de behørige Grader, og disse igjen sættes i det rette Forhold, med Graderne i Pebersvendenes Ulydighed. Naar man tilstaaer mig, som jeg neppe tvivler paa, at denne Ulydighed bliver større og strafværdigere, ligesom Borgeren enten har en ringere og slettere Aarsag til at være ulydig, eller en større Evne til at adlyde; saa vil man heller ikke give mig Uret i det Ønske, at disse Omstændigheder maatte, for saa vit som det var mueligt, komme i Betragtning ved Straffens Uddelelse. Om ikke den første, saa kan dog den sidste iagttages naar

73

Straffen bestaaer i Penge, og det, som jeg før erindrede, med en langt større Lethed end ellers. Ligesaa naturligt som Indtægternes og Udgifternes Størrelse eller Ringhed bestemme den større eller mindre Evne, som en Pebersvend har til at gifte sig, ligesaa naturligt og let kan og hans Udgifter blive formerede, eller om man vil det heller, hans Indtægter formindskede, i det rette Forhold af hans Ulydighed. I Særdeleshed maae alle de Straffe, hvis Hensigt det er at gjøre en Pebersvend saa vit mueligt ligesaa nyttig, som en af sine Medborgere, ansettes til Penge om de skal beregnes med Nøiagtighed. Og da er det kun, uden nogen Nytte at gjøre Beregningen dobbelt. Denne Hensigt at gjøre Straffen selv nyttig i Mangel af Lydighed, kan endelig ikke, eller i det mindste ikke saa got opnaaes, fom ved Pengestraf, Ved Penge, og ved dem alene, kan de Egteskaber befordres som af en virkelig Mangel paa Formne, enten opsættes eller til intet gøres. Dette er vel det naturligste og eneste Middel, hvorved det Tab nogenledes kunde oprettes, som Pebersvendene anrette i Henseende til Folkemængden; men det er langt fra ikke den eneste Maade hvorpaa Staten

74

kunde anvende de af deres Penge til Fordeel, som de i Almindelighed anvende saa slet.

Af disse foreløbende Erindringer, begribe De vel, mine Herrer, at det er Penge, som De maae belave Dem paa. Hvor mange eller i hvilket Forhold, er det, som jeg først nøiere vil overveie.

Men en vigtig Post staaer tilbage, som maae afgjøres, førend jeg kan gaae videre; en Post, hvis Vanskelighed næsten skrækker mig — Den bestaaer i intet mindre end i det betydelige Spørsmåals Opløsning: Hvorledes man skal kiende den Skyldige fra den Uskyldige? Jeg har i Begyndelsen af denne Afhandling anført tre Slags, som ikke fortjene Navn af Pebersvende, og som følgelig gjøre meget ilde ifald De tage Dem noget af alt det, som jeg har sagt eller endnu agter at sige i denne Materie.

Det første, var de, som en naturlig og mod Egteskabets Hovedhensigt stridende Skrøbelighed hindrede i at gifte sig. Med disse har det slet ingen Vanskelighed. Det medicinske Facultet, eller det i slige Undersøgelser saa erfarne Consistorium, vil ikke negte dem de i dette Tilfælde fornødne Vidnesbyrd, som altid skal være trovær-

75

Lige nok til at retfærdiggjøre dem. Dog maae jeg legge til, at heller ingen andre Attester bør holdes for

tilstrækkelige. Det vilde være alt for dristigt, at lade det almindelige Beste komme an paa en eneste Mands Ærlighed, om hvilken man saa skielden kan være forsikkret, at den vil staae Prøve i Fristelsens Tid. Da jeg taler som Patriot, kan jeg imidlertid ikke undlade at udvide denne Artikel meget over de Grendser, som hidindtil har været satte, og som man formoder. Det er ikke aleneste Børn som Staten ønsker sig, men det er og for saa vit mueligt sunde og stærke Børn. Saadanne, som den kan gjøre sig Haab om at de leve, og at de leve den til Nytte; Langt fra ikke saadanne, som enten en tilig Død gjør til Intet, eller en og anden ulægelig Svaghed gjør til verre end Intet; til unyttige Byrder for sig selv om ikke for det Almindelige. At mange sygelige og svage kan være deres Fædreneland til stor Tieneste negtes vel ikke, men det gjør heller intet til Sagen. Thi baade vilde disse kunde have gjort den endnu langt større Tieneste, om de havde været friske; og den største Deel, den som skal tiene Staten med deres Legemer, bliver dog altid saa got som

76

reent unyttig, ved de Sygdomme som jeg taler herom. Det er visse Familiesygdomme, hvis Forplantelse jeg især ønskede, at den blev forebyggt saa meget som mueligt! Saaledes er jeg saa langt fra at skrive en svindsotig eller en overmaade gebrekelig paa Pebersvendenes Liste, at jeg tvært imod ønsker at Staten, for saa vit som det er den tilladt, at indskrænke en Borgeres naturlige Frihed, vilde gjøre dem alle Giftermaale vanskelige, i Særdeleshed naar deres Sygdomme kunde bevises at være arvelige. De Mænd som havde fyldt 60. Aar, vilde jeg vel ikke ønske at de blev forhindrede i at gifte sig, naar de var ved en god og rørig Helbred; men jeg vilde dog heller ikke at de skulde betragtes som Pebersvende og paa nogen Maade tvinges dertil. Dog ere de, som have sat ugift til den Alder de sidste, som jeg vilde fritage for den almindelige Straf, og næsten de første som jeg kunde falde paa at straffe høiere end andre. Det er derfor mit Forslag, at de 60. Aars gamle Pebersvende, som ere ved saa god Helbred, at det medicinske Facultet dømmer dem beqvemme til Egteskab, skal betale den ansatte Straffe-Summe, enten de gifte dem eller ikke: men dem som ere for skrøbe-

77

lige til at kunde faae saadan en Attest, skulde alt Egteskab forbydes, og saa skulde de betale dobbelt; alt for deres begaaede og uoprettelige Synders skyld.

Et andet Slag, som jeg anførte af Ugifte, der ikke kan kaldes Pebersvende, var de, som en alt for uerfaren Ungdom undskylder i at gifte sig. Ved dette Slags Retfærdiggjørelse, møde allerede flere Vanskeligheder. Hvor unge de ere kan man erfare af Kirkebogen. Men Ungdom for sig selv alene betragtet, kan ikke være nogen tilstrækkelig Undskyldning, i det mindste ikke for dem som har fyldt 16. Aar. Det var tvært imod at ønske, at alle kunde giftes i denne Alder, eller ikke længe derefter. Men den Mangel paa Erfarenhed, som i Almindelighed, og dog ikke altid følger med den første Ungdom, er det alene, som kan undskylder Ved Erfarenhed forstaaer jeg en Forstand der enten er tilstrækkelig til at bestyre et Huus og en Familie selv, eller i det mindste til at lade sig raade og bestyre af andre fom ere fornuftigere. Om et ungt Menneske besidder denne eller ei, kan ikke bestemmes uden megen Vitløftighed. Forældrenes og Formyndernes Egennytte løber for-

78

meget ind i deres Børns og Myndlingers Giftermaale, til at Staten i dette Tilfælde kunde holde deres Vidnesbyrd for upartiske og paalidelige. Lærernes Gotbefindende i denne Punct er reent uefterretteligt. De gamles Bekiendte tage tiest Deel i deres Egennytte; de unges i deres Daarligheder. Alle som kiende dem, ere i det mindste mistænkte for at have taget et eller andet Partie

Af disse Vanskeligheder, kan i mine Tanker Staten, uden at tabe, best rede sig ud paa følgende Maade. De unge Mennesker, som endnu ikke havde fyldt tyve Aar, skulde den reent ud betragte som uerfaren og til en Families Bestyrelse udygtig Ungdom; de maatte og være saa formuende og saa vel voxne, som de vilde. De skulde følgelig ingenlunde belegges med den Straf, som blev fastsat for Pebersvendene. Det skulde derfor ikke være dem forbudet at gifte sig, men det skulde aldeles være dem formeent at gjøre dette Skrit uden deres Forældres, Formynderes, Foresattes eller Statens eget Samtykke. De fra tyve Aar indtil den Alder, hvori Staren holder et Mandfolk for dygtigt til selv at kunde bestyre sine Midler,

79

burde i mine Tanker ansees for saadanne som ikke ere uerfarne, uden at de selv have den største Skyld i denne Mangel. De burde i denne Henseende i det mindste belegges med Halvparten af den fastsatte Straf. Men det skulde derfor ikke være dem strax tilladt at gifte sig naar de vilde. Deres Forældres og Curators Samtykke skulde de vel ikke længere behøve; dette skulde tværtimod ikke engang altid være tilstrækkeligt. Men de maatte dog give Staten en Forsikkring for deres Opførsel, som den kunde være fornøiet med. Vare de komne til den Fornuft, som udkrævedes, saa kunde det ikke vel feile at de jo vare kiendte af en eller flere ærlige, fornuftige og vederhæftige Mænd, som ikke vilde tage i Betænkning at sige god for dem. Disse maatte være ansvarlige for noget meer end deres Midlers Bestyrelse. Deres Børns Opdragelse og selv deres

egen Levemaade burde de have under nøie Opsyn; indtil de fyldte deres 25. Aar. Jeg kan ikke forlade denne Artikel uden endnu at tilføie nogle faa Erindringer. — Naar jeg siger, at den som har fyldt sine tyve Aar, ikke længere bør behøve sine Forældres Samtykke til at gifte sig, maae ingen give

80

disse Ord den vrang Forklaring, at det var ligegyldigt enten han havde det eller ikke. Til at troe det er jeg for god Christen — Heller ikke, at han ei behøvede det til at gifte sig med hvem han vilde. Til at paastaae dette er jeg for god Patriot. Den Ret at udelukke visse Personer fra Giftermaal med deres Børn, bør ingen Alder kunde betage Forældrene. Den har sin gode Nytte, og kan ikke betros i bedre Hænder. Staten alene bør efter Gotbefindende knnde indskrænke eller ophæve den. Men til denne bør og Børn ufortænkte kunde tage deres Tilflugt; og Forældrene bør ikke besvære sig over, ifald den gjør ethvert af deres Afslag ukraftigt, som ved Undersøgelse befindes at grunde sig paa Egen nytte eller paa en uibillig Fordom eller paa en blot Egenfindighed. Jeg har vel neppe nødig at erindre, at jeg kun taler om saadanne unge Mennesker, som har Indkomster der ere tilstrækkelige til en Families Underholdning. Disse Indkomsters Natur skal jeg siden finde Leilighed til at bestemme nøiere, og man vil da faa at see, at, hverken de løse Speculationer, paa en eller anden Maade af fortjene det fornødne Udkomme, hvortil Ungdommen er saa tilbøielig, eller virkelige Stipen-

81

dia, hvis Anvendelse Giveren har bestemt uden at love dem Varighed, eller en blind Tillid til Forsynet, eller en ubillig Tillid til den Underholdning, som Kierlighed eller Anstændighed kan aftvinge formuende Forældre, kan komme i Nogen Betragtning. Alt dette havde jeg maaskee ikke engang nødig at erindre. Jeg burde slutte denne Artikel for at gaae videre, og dog er der noget, jeg veed ikke hvad, som endnu trækker mig tilbage til de unge Mennesker. Det er ligesom en hemmelig Anelse, der aftvinger mig den kierlige Formaning til dem alle i Almindelighed: At de ikke strax ved at læse denne Afhandling, og ikke uden at overveie alle Omstændigheder paa det nøieste gjøre dem nogen Samvittigheds-Angst derover, at de endnu ere ugifte. Jeg igientager at de som ere under 25. Aar ikke aleneste maa have Formue men og Forstand førend de kan kaldes Pebersvende; og jeg advarer dem om, at ifald de begik en eller anden Drengestreg efter at de vare blevne Mænd, selv det Navn af Papa ikke skulde fritage dem fra den børnlige Tugt — om jeg maatte raade.

Det tredie Slag, som jeg holdt undskyldt for at gifte sig, var de, som fattedes det Fornød-

82

ne til en Families Underholdning. Ja, mine Herrer, det fattes Dem vel alle — Jeg veed, at De vil sige det — Jeg veed og, at De har Uret — Men hvorledes skal jeg overbevise Dem herom? — Jo flere der angive sig for at være Uformuende, uden at være det, jo flere Konstgreb de anvende for virkelig at synes det, som de give sig ud for; desto større bliver den Vanskelighed, at kiende de virkelig Uformuende, fra de Falske, og at kiende dem med Vished. Jeg har længe seet den forud. Den har tiltaget i Størrelse ved hvert Skrit, som jeg har nærmet mig til den, og jeg kan ikke negte, at jeg neppe kan oversee den meer, nu, da jeg er kommet den saa nær, at jeg ikke længere kan undgaae at bestride den.

Det korteste, sikkerste, og som jeg forudseer det eneste Middel til at opløse denne Kunde, bliver, at fastsætte en vis Summe af Indtægter, med hvilke enhver skulde ansees for at være formuende nok til at gifte sig. — Men hvilke Regler skal jeg følge i at fastsætte den? Hvorledes skal jeg finde den Middelsumme, om hvilken jeg kan være forsikkret, at jeg ved at fastsætte den, hverken fornærmer Staten eller no-

83

gen privat Borger? Sætter jeg deri for høi, saa trække for mange af de smaae Hovedet ud under Snaren. Sætter jeg den for lav, saa skrige de Store. Jeg burde maaskee sætte flere end en. Det var at ønske, at jeg med en nøiagtig Billighed, kunde bestemme en besynderlig Summe, ikke aleneste for hver Stand, men for hver Klasse, for ethvert Nummer i Rang-Forordningen, ja for ethvert enkelt Embede. Men uden at erindre, at delte løb ind i det uendelige, at det i det mindste overgik mine og enhver privat Mands Kræfter og Indsigter, at endelig saadanne Summer endog bestemte med det nøieste Overlæg af de billigste og meest indsigtsfulde Mænd, dog altid vilde være underkastede de selvsamme Forandringer, som Rangens indvortes Værdie, Embedernes Natur, den herskende Tænkemaade og Moden selv; at de følgelig neppe kunde være beregnede, forend de igjen maatte forandres;— uden at tage alt dette i Betragtning siger jeg, skulde dette dog ikke endnu sætte mig i Sikkerhed for alle Klagemaal. Enhver enkelt Person kan staae i besynderlige Forbindelser, som hverken have nogen Sammenhæng med hans Stand eller hans

84

Rangs eller hans Embedes Natur; og man vilde snart fordre af mig, at jeg og skulde tage disse Forbindelser i en særdeles Betragtning. — Og naar jeg havde forrettet dette meer end herculiske Arbeide, saa vilde det først gaae løs paa Chicaner, paa Processer — Nei mine Herrer! — Saa meget elsker jeg Dem ikke, at jeg med et uendeligt Arbeide skulde gjøre mit hele Forslag umueligt, blot af en utidig Ømhed over Dem, som De saa

langtfra ikke fortiene. — Jeg skriver for den Verden, som vi leve i. — Jeg ønsker i det mindste at skrive saaledes. — Jeg har al Agt, for de forskellige Forhold, som deres Rang og Embede sætter Dem i med Oeconomien, for de Bekostninger som Anstændighed og Levemaade aftvinger Dem; ja jeg er selv øm over de Udgifter, som Mode og Tilbøielighed fralokker Dem — Men jeg er og overbeviist om, at Deres Giftermaal, og i Mangel deraf, de Afgifter, hvorved De alene kan paa nogen Maade gotgiøre det Tab, som De anrette i Folkemængden, ere Staten af den Vigtighed, at de kan sættes i Rang med dens billigste, nyttigste og nødvendigste Paalæg; at den følgelig bør kunde fordre Dem strax ester Deres nødvendige, og selv

85

førend den tager Deres nyttige Udgifter i nogen Betragtning. — Naar jeg nu undtager de Udgifter, som visse Æresposter, visse Embeders Natur gjør nødvendige, hvorom jeg siden vil faae Anledning til at forklare mig tydeligere, saa gjør ingen Forskiel paa Stand eller Rang, de øvrige saa forskellige, at de ikke alle skulde kunde bøies under en antaget Middelsumme. Dog bliver Forskiellen altid stor nok, til at gjøre mig yderlig varsom og sielv frygtsom ved at fastsætte en. — Endskiønt Staten, som jeg før erindrede, i Henseende til sine Paalæg — om hvilke det altid forudsættes, at det almindelige Beste udkræver dem — efter den største Billighed kan og bør tage først af alt der, som Borgeren har tilovers fra sine nødvendige Udgifter; og det saa meget meer, som en trængende Nød og selv en stor men øiensynlig Fordel berettiger den til, ikke engang at tage disse i den nøieste Betragtning: endskiønt Staten ved at beregne en Borgers nødvendige Udgifter og ved at bestemme dem, ikke uden at gjøre sig selv den største Skade, og ikke uden at bestyrke sine Borgere i deres Daarligheder, kan med tillukte Øine lade sig foreskrive Regler af den herskende Tænke- og

86

Levemaade, langt mindre af de Begreb som enhver for sig, gjør sig om Anstændighed: endskiønt alt dette er afgjort, saa gjør dog den Orden som den selv har stiftet imellem sine Borgere, og som er saa nødvendig, under Navn af Anstændighed, visse Udgifter nødvendige for en, som ikke ere det for en anden. Disse bør ikke undgaae min Opmærksomhed, og disse gjøre mig frygtsom. Jeg kan med Sandhed sige, at jeg ved at fastsætte en Middelsumme, frygter meer for at fornærme nogle, end for at skaane alt for mange, følgelig meer for at ansætte den for lav, end for høi. Og hertil har jeg, foruden den Billighed, som enhver bør iagttage, endnu en gyldig Aarsag. — Det er en underlig Sandhed, et stort Beviis imod de gneragtige og de utidige frygtsomme Pebersvende, at jo dybere man gaaer ned under Middelstanden, og jo færre Indkomster disse har, desto mindre synes de at raadføre sig med dem, naar de vil gifte sig, og det som endnu er det underligste, de føle Ægteskabets Byrder lige saa lidet, som de forudsee dem. Jeg har derfor ikke nødig at befrygte, at alt for mange af disse, vil betiene sig deraf, om jeg og ved at fastsætte en Summe overskrider det rette Mid-

87

delforhold. Middelstanden selv derimod, og de høiere Stænder, vil vel ikke takke mig, om jeg og sætter min Summe nok saa høi, de vil uden alle Omstændigheder betiene sig af min Føielighed, ifald den overgaaer deres Indkomster; men sætter jeg den for lav, kommer jeg i mindste Maade, de Udgifter, som deres, Ærespost, deres Embede, eller den Orden, hvorom jeg før talte, gjør nødvendige, saa nær, at de kan overbevise mig om Ubillighed, hvilket Skrigende vil der ikke da blive! Hvor vil de ikke raabe Hævn, ikke over den enkelte Feiltagelse, men over mit hele Forslag og mig selv!

Naar jeg betænker dette, og tillige overveier det Ønske, som jeg for yttrede, at man nemlig ved at afveie Pebersvendenes Straf ikke aleneste maatte kunde see paa den større og mindre Evne som enhver havde til at adlyde, men og paa den slettere eller bedre Aarsag, som han havde til at være ulydig, saa falder jeg tit tilbage til et Indfald, som jeg lige saa ofte forkaster. Jeg vil dog underkaste det mine Læseseres Omdømme — Hvad om man beskikkede to ærlige eller i det mindste to eedsorne Mænd i enhver Bye og i hvert Sogn, hvis Embede det skulde

88

være at gjøre en ordentlig og lovformelig Taxations- og Vurderings-Forretning over enhver Pebersvend især, som forefandtes paa deres District! — Hertil vilde jeg i Særdeleshed have foreslaaet de Herrer Præster, efterdi de, oeconomisk at tale har mindst Aarsager at see igiennem Fingre med Pebersvendene. — Jeg har selv, endskiønt jeg ikke er Præst, for at øve mig, opskrevet en Liste paa de Pebersvende, som jeg kiender, med hosføjede Priser. Dersom nogen skulde ydmyge mig saa dybt, at han offentlig beviste, at der Ord Pebersvend ikke i det mindste var blevet til et Ubeqvemsord i mine Hænder, saa skal jeg ufortøvet gjøre den bekiendt, med en hosføjet Opmuntring til alle mine Medpatrioter, at de vilde følge mit Exempel, og angive de Pebersvende, som enhver kiender, med en nøie Efterretning, om disses Indkomster, Alder, Skabning, Helbred, Tænkemaade, og enhver anden Punct som kan komme i Betragtning ved deres Bedømmelse — Saalænge vil jeg bie — Nu vil jeg vende tilbage til min alvorlige Plan.

Jo længere og nøiere jeg betragter de Udgifter, som en vis fra den tilbørlige Orden uadskillelig Anstændighed

gjør nødvendige, de eneste

89

af dette Slag, som Staten kan og bør tilstæde en Borgere at beregne under den Formue, som han ikke kan undvære naar han skal gifte sig, eller, som jeg før udtrykke mig, de eneste, som den kan tage i Betragtning, førend den fordrer sine egne Rettigheder og Fordele, i Særdeleshed naar disse ere af den Betydenhed som Folkemængden, eller det, som kan befordre den; de eneste endelig, som gjør mig det vanskeligt at fastsætte en vis Summe, fordi det er mueligt at de kan gjøre store Indtægter smaa; jo længere, siger jeg, og nøiere jeg betragter dem; desto mindre og ubetydeligere blive de.

Jeg igientager her engang for alle: at Staten bør ønske sine Borgere og i Særdeleshed de fornemmere al den Formue, som Anstændighed, den indførte Levemaade og deres egen Beqvem, melighed udkræver, den bør unde dem, alt det, som de kan anvende paa Magelighed, paa Livets sammelige Forlystelser, paa Pragt, og paa en eller anden Hovedtilbøielighed, den bør ikke engang være misfornøiet med, at de har tilovers til Vellyster og til Overdaadighed; men den bør fordre Orden af dem i deres Udgifter. Den bør holde dem til at sørge for deres egne og umiddel-

90

bar derefter for der Almindeliges Nødvendigheder, førend de tænke paa det som kunde være dem nyttigt, eller anstændigt, eller beqvemt, eller fornøieligt. Men naar man nøie betragter den Deel af det Anstændige, som den i enhver Stat umistelige Orden henfører under de Fornemmers Nødvendigheder, den eneste, hvis Mangel kan undskylde dem for at gifte sig eller for at betale, den eneste som kan fritage den for det Navn af Pebersvende, saa vil man finde, at den kan ikke beløbe sig til høiere, end et sømmeligt og smukt Udvortes, til det som man i Almindelighed kalder, at leve og klæde sig anstændigt, til der, hvori De med ringe Indkomster daglig efterabe og daglig overgaae de meest Formuende. Huns og Gaard, Heste og Vogn, mange Betientere, aaben Taffel og alle saadanne Ting, er noget som Staten bør ønske en fornemme Mand, men den vilde handle ligesaa daarligt som stridigt imod sin Fordeel, ifald den forudsatte at han behøvede alt dette til at kunde gifte sig. — Dersom jeg ikke havde sat mig for at have den herskende og selv den fordærvede Tænkemaade bestandig for Øinene; dersom jeg ikke troede, ar man ved ethvert alvorligt Forflag,

91

bør læmpe sig saa meget, som mueligt efter de Tider, hvori man lever, saa vilde jeg her erindre vore podagraiske Velbaarenheder, om den Tid, da Danmarks Rigsraader, og Kongerne selv gik til Fods; jeg vilde gaae videre og fortælle enhver Dansk Apicius og enhver Gigi den Tids Historie, da en Romersk Borgemester til sin første og sidste Ret spiste Bønner, som han tillavede selv. Men jeg skulde kun blive veltalende paa mine Hensigters Bekostning, jeg vilde kun blive meer glimrende Moralist og mindre nyttig Patriot. Dog saa meget kan jeg sige, uden at overskride de Grændser, som jeg har foresat mig; at det hverken behøves at alle Rangspersoner, skal betrækkes med Floiel og Guld, eller at alle Embedsmand skal være fede, som Svin. De gjør meget bedre, om de gifte sig mavre. — Jeg vil legge to Betragtninger til, hvoraf enhver for sig synes mig at være af stor Vægt.

Den ene er den, at Efterabelyst og Ødselhed i de mindre Stænder, har næstendeel tilintetgjørt den saa ønskelige Orden, den Forskiel i det Udvortes, hvorved de Fornemme burde kunde udmærke sig fra de Ringe — Det er gaaet saa

92

vit at Statsministeren snart ikke længere kan ophøie sig over en Velbyrdighed, og at denne igjen neppe kan stille sig fra sin Stræder, uden ved Tarvelighed. — Man nævne mig den Grad af Pragt eller af Overdaadighed selv, paa hvilken alene man sikkert kan kiende den høie og fornemme fra den blot formuende Borgere, og meer end alt for ofte fra Bedrageren; og da vil jeg tilstaae at den ofte omtalte Orden, kan gjøre det Glimrende nødvendigt og umisteligt for dem af de høiere Stænder, men saalænge som det ikke skeer, tør jeg sikkert paastaae, at det Sømmelige kan alene fortiene disse Tilnavne.

En anden, i mine Tanker, ligesaa vægtig Betragtning er denne, at den Anstændighed i det Udvortes, som Orden gjør saa nødvendig for de høiere Stænder kan paa den ene Side siges at spare dem ligesaa mange Udgifter, som den paa den anden Side afnøder dem. — Den gjør en Deel bekostelige Selskaber usømmelige for dem, og den undskylder dem for at indlade sig i en Deel andre. Den gjør at de meer end andre ere nødte til at skye debauche og saadanne ødeleggende Uordener, som de ikke kan begaae, uden al bemærkes. — Man forstaae mig ret! — Jeg

93

siger, at Anstændighed nøder dem hertil lige saa meget som den nøder dem til at gjøre de omtalte Udgifter; men jeg har for megen Agt for den daglige Erfarenhed, til at jeg skulde paastaae, at alle i disse Tilfælde

underkastede sig Anstændigheds Love.— Jeg taler meer om det, som denne kan og bør spare Dem, end om det som de virkelig spare. — Den sparer dem endelig de fleste om ikke alle de Bekostninger, som de mindre maae gjøre enten for at ligne dem nogenledes, eller for at vinde deres Yndest.— Mig synes, og jeg troer at mange vil være enige med mig deri, at det lader fornemmere at tage imod Foræringer, end at give dem, ak lade prægtige Giestebude anstille for sin Skyld, end at anstille dem selv. — Naar jeg undtager nogle, hvis besynderlige Æresposter, eller hvis Embeders Natur, eller hvis høiere Tænkemaade, viser dem det høie og fornemme, fra en gandske anden Side, saa troer jeg, at det herskende Begreb herom, retfærdiggjør min Formodning i Henseende til alle de andre.

Efter at have gjort disse Erindringer, tør jeg endelig vove det betydelige Skrit. Jeg vil gjøre det uden videre Omsvøb.

94

Der ere mange, som man bør ønske meer, og der ere utallige, som gifte sig med mindre end 400. Rigsdalers aarlige Indkomster. Men med got Overlæg, med fuldkommen Overbeviisning og med en roelig Samvittighed, ansætter jeg denne Summe til de ugiftes Rubicon, til den Grændse hvorover de ikke maae komme bevæbnede, uden at holdes for Pebersvende — Anspillet havde nær forledet mig til at sige, for Fædrenelandets Fiender. — Jeg vil forklare min Mening i egentlige Ord. Den som i Kiøbenhavn og de store Kiøbstæder har 400. Rdlr., men paa Landet og i de mindre Kiøbstæder 300. Rdlr. aarlig at leve af, bør i mine Tanker, ansees for den, der ikke fattes det Fornødne til en Families Underholdning, og, i den Fald, at han ikke kan undskylde sig, ved en af de Aarsager, som jeg oventil har anført, og som jeg siden endnu vil anføre, uden Undtagelse holdes for en Pebersvend, for den Borger, hvis skadelige Opførsel jeg har søgt at sætte i et større Lys i nærværende Afhandling; og for den, hvormit saa haabefulde Forslag gjelder, at han i Mangel af Lydighed maae tvinges til ved Afgifter nogenledes at gotgiøre sin Ulydighed.

95

Hei! — mine Herrer! — De maae give mig Tid til at tale ud — De kan intet vinde ved ar overdøve mig med Deres Skrig — Det som jeg har tilbage at sige, er til Deres Fordeel. — Jeg haaber at De vil blive meer fornøiede med mig, naar jeg først har bestemt min Mening nøiere, og forklaret de Egenskaber, hvormit jeg holder for at de bør være uadskillelige fra de fastsatte Indkomster.

De bør i mine Tanker være rene, og de bør være visse.

Med det at de bør være rene sigter jeg i Særdeleshed til de Kongelige og andre offentlige Embedsmænd. — Jeg forstaaer det saaledes, at alle de Udgifter, som Embedet selv fordrer, og som de ikke vilde have i en anden Forfatning hverken kan eller bør beregnes dem til Indtægter. — Saaledes naar en Regnskabs- eller anden

Betient er nødt til at holde en Skriverkarl, eller om han selv skal bekoste Skrivematerialier, naar en Embedsmand maae forrette sit Embede uden for sit Huus, og i den Henseende maae bekoste meer paa Klæder og Skoe eller Vogn, end Han ellers havde nødig, naar en Hofmand maae bekoste meer paa sit Udvortes, for at kunde lade

96

sig see i Antichambret, eller en Officier maae betale sin Uniform dyrere end med det som han ellers kunde klæde sig skikkelig for, saa bør disse Bekostninger først trækkes fra deres Indkomster, førend disse kunde beregnes — Det forstaaer sig at disse Bekostningers Beløb, maatte ærlig angives, nøie undersøges, og saa fastsættes til en vis Summe, som hvert tiende Aar eller og i mindre Mellemrum kunde forhøies eller formindskes ligesom Tiderne blev dyrere eller lettere til.— Naar en Kiøbmand eller en anden Borger, maatte betale visse aarlige Afgifter til Regjeringen for et Privilegium eller en og anden Herlighed, forstaaer det sig og at disse Afgifter ikke kunde beregnes iblant hans Indtægter. Men de Bekostninger, som en Borger saa ofte maae gjøre paa en anden, enten for at vedligeholde sig i sit Embede og i sin Fordeel, eller for at naae et høiere og en større, det er noget som Staten ikke engang bør vide, meget mindre tage i nogen Betragtning, hvor der handles om dens vigtigste og til det almindelige Beste sigtende Paalæg. — Endskiønt det er et Onde, som ikke vel kan undgaaes, saa er det dog et Onde, som

97

den hverken bør understytte ved offentlig Samtykke, eller bære Følgerne af.

Naar jeg siger, at de 400. Rdlr. bør være visse, saa kan jeg ikke mene dermed, at de meer end alt andet bør være sikre for alle ulykkelige Tilfælde, for Lykkens Afvexling og den menneskelige Ubestandighed, men jeg mener: For det første, at Staten, saavit som det er den mueligt, ikke bør bidrage selv noget til deres Uvished. — Naar et vist Embede, Privilegium eller anden Herlighed, har sat en Borgere i Stand til at naae de fastsatte Indkomster; og saaledes om ikke opmuntret dog paa en vis Maade nøde ham til at gifte sig, saa bør Staten

være yder« lig øm over, at betage ham samme Embede, Frihed eller Herlighed igien, eller at forringe dem. Men ifald den er nødt dertil, bør den ansee hans Kone og Børn, som sine egne, og i det mindste ikke lade dem være uforsørgede.

For det andet mener jeg, at de Indkomster som beroe paa Sportler, eller Handel, eller andre lige saa uvisse Fordele, bør angives og ansættes efter det Aar som de har været eller efter Formodning kan blive ringest i, dog uden at

98

tage nogen overordentlig ulykkelig Hændelse i Betragtning.

Naar jeg ved disse Bestemmelser forøger de Indkomster som jeg fastsatte, og naar jeg til de Betragtninger, som jeg før anstillede endnu legger to andre:

Den ene, at faa i Middelstanden og færre endnu i de høiere Stænder, har saa maadelige Indkomster som 400. Rdlr.

Den anden, at disse faa dog ikke kan glimre uden at bedrage deres Næste, og at de følgelig gjøre meget bedre ifald de indskrænke og gifte sig ; eller i det mindste, at de Afgifter som Staten i Mangel af Lydighed vil paalægge dem, ifald mit Forslag bliver antaget, ikke vil være dem nogen betydelig Hindring i at glimre lige saa got, som de kunde før.

Naar jeg tager alt dette i Betragtning, saa er jeg fuldkommen overtødet om at have iagttaget den nøiagtigste Billighed imod Pebersvendene, da jeg fastsatte den omtalte Summe, og saa meget ubevægeligere imod alle de Indvendinger og Klagemaal, som jeg forud seer at Pebersvendene endnu vil gjøre, som jeg veed med hvilken Lethed de kan besvares. Vilde man f. E.

99

gjøre mig den latterlige Indvending: hvorledes skal en Høi Hofbetient, en Høi Inden- eller Udenlands Minister kunde gifte sig med saa maadelige Indkomster? saa vilde jeg ikke engang betiene mig af det jeg har sagt, at alle de Udgifter som hans Ærespost eller Embede udfordrer, først bør fradrages; men jeg vilde kun bede dem vise mig en, som har dem saa maadelige.

Jeg har sparet en Anmærkning til dette Sted, som jeg beder, at man for Alting vil legge meget nøie Mærke til. Det er denne, at det kan og bør være Staten ligegyldigt hvorfra en Pebersvend har sine Indkomster, enten han har dem af sit Embede, eller af sine Midler. Dem af Rangens nedre Klasser og dem af Middelstanden, fra hvilke jeg egentlig venter mig de fleste Klagemaal, troer jeg allerede at have besvaret tilstrækkelig, og saa udførlig som en Afhandling af denne Art tillader det. Skulde de imidlertid kunde gjøre nogle Indvendinger, som jeg ikke har forudseet, saa skal jeg altid findes beredvillig til at besvare dem, og jeg har den Tillid til Min retfærdige Sag, at jeg tør sige, til at vise deres Svaghed.

100

Førend jeg gaaer videre, vil jeg endnu undtage to Slags Borgere, fra Pebersvendenes Liste, og det af forskiellige, men som jeg troer, gyldige Aarsager.

Den høie Adel er det ene. — Deres Navn er dem en Byrde, som de ikke kan skille sig ved, og som de ikke kan bære uden enten selv at besidde anseelige Midler, eller at falde Staten til Last.— En høi Adelsmand kan siges at gjøre sine Forfædre Uret, ifald han efterlader sig Børn, som af Mangel paa Formue maae fornede sig, og undertiden gjøre dem Skam; han er ubillig imod Staten, ifald han stoler paa at den skal vedligeholde dem i deres Aners Glands, for deres blotte Navns Skyld; og han handler meget uforsigtig ifald han gjør sig sikker med at spaae dem saa store Fortienester, som kan holde Armod selv Ligevægten, eller og gjøre deres Høiheds Vedligeholdelse til en Pligt for Staten.— Jeg har endnu en Aarsag til at undtage dem, som i mine Øine har ikke mindre Vægt, end den anførte. — Jeg kan ikke troe, at den store Montesqieu har uden nøie Overlæg, eller uden god Grund sagt, at Adelen i en monarkist Regiering var et nødvendigt Led imellem Monarken og de

101

mindre Stænder; men jeg vil heller ikke troe at han hermed egentlig har sigtet til den høiere Adel. I det mindste troer jeg, at Staten i denne Forfatning ikke bør ønske og mindre selv befordre deres Formerelse. Som ingen af begge disse Aarsager finder Sted hos den mindre Adel, saa ønsker jeg at de heller ikke i mindste Maade vilde anvende denne Undtagelse paa sig. Der er dem af den høiere Adel alene, som jeg troer at man bør undskylde for at gifte sig, naar de ikke selv har Lyst dertil.

Det andet Slags, som jeg holder for, at Man ikke imod deres Villie paa nogen Maade bør tvinge til Giftermaal,

er saadanne Sømænd hvis Kald det er at opholde sig længe og langt fra deres Hiem. — I det mindste troer jeg af meer end en gyldig Aarsag, at det er ubilligt at tvinge dem dertil, uden tillige at føie de Anstalter, at de kan tage deres Koner med sig naar de vil; og uden at advare dem om, at betinge sig denne Føielighed i Egteskabs-Contracten, af det Fruentimmer hvormed de vilde forbinde sig.

Flere Undtagelser seer jeg ikke at jeg kan eller bør gjøre. Alle de øvrige, som ingen naturlig Mangel, ingen arvelig og ulægelig Syg-

102

dom gjør ubeqvemme til Egteskab, som ere meer end 25. Aar, og som har 400. Rdlr. og derover rene og visse Indkomster, og ikke gifte sig, holder jeg i det mindste til jeg bliver overbeviist om andet, for saadanne, hvis Byrder jeg ønsker at Staten nogenledes vilde jævne med deres gifte Medborgeres, og tvinge dem til ved Penge saavit som mueligt at bøde paa det Tab, som deres Egensindighed forvolder den i sin naturlige og muelige Folkemængde, med et Ord — for Pebersvende.

Det Spørsmaal staaer endnu tilbage, hvorledes man skal finde dem, som har den fastsatte Summe at leve af, og overbevise dem derom. Men dette vil ikke være saa vanskeligt, som det i Begyndelsen synes. — Med de Kongelige og andre offentlige Betientere, som har vis Løn, vil man lettest og best komme til Rette. — Selv det Fradrags Bestemmelse og Beregning, som jeg oven til ønskede at man maatte tilstaae en og anden af dem, i Henseende til de Bekostninger, som disse maatte gjøre paa deres Embeder, vilde, naar enhver havde gjort sin Angivelse, ikke længere være et besværligt Arbeide for dem, som det blev anfortroet. De som leve af

103

uvisse Indkomster, eller Sportler, Capitalister og andre maatte gjøre Eed.

Kiøbmændene kunde man, og maaskee burde man troe paa deres Ord.

Nu da jeg kommer til Hovedsagen, da det er derom at gjøre, at bestemme hvor høi Straffen skal være, og jeg skal foreslaae det, nu føler jeg noget, som jeg ikke har følt for.— Jeg skulde snart troe at det var Medlidenhed—. De mange jammerlige Ansigter, som jeg seer rundt omkring mig, de røre mig næsten — Jeg vil være saa lemfældig som jeg kan, uden at fornærme Staten. — Maaskee en liden Revselse kan være tilstrækkelig til dens Hensigts Befordrelse. Jeg vil indtil videre haabe det Beste, og i Mangel deraf kan Staten altid have sig forbeholdet at skierpe den.

Med faa Ord: Den Pebersvend, som i Kiøbenhavn og de store Kiøbstæder har 400. Rdlr. rene og visse aarlige Indkomster, skal for sin Egensindighed, for det Tab som han foraarsager Staten, og den Fare, som han sætter den i, aarlig give 4. Procento, det gjør = 16. Rdlr.

104

Den, som under samme Omstændigheder har 500. Rdlr., har saa megen større Evne til at gifte sig, og bør følgelig for sin større og strafværdigere Egensindighed give meer. Kort, han maae af sine Indkomster aarlig give 5. Procento, der gjør - - - 25. Rdlr.

Den som har 600. Rdlr. giver 6. Procento, eller - - - 36. Rdlr.

Og saaledes altid en Procento meer for hvert 100. Rdlr. som Indkomsterne voxe, indtil de naae 2000. Rdlr., da Afgifterne siden ikke stige høiere, men de Pebersvende, som har denne Summe og derover, give alle aarlig 20. Procento, indtil de gifte sig. De Pebersvende som boe i de smaae Kiøbstæder eller paa Landet, og har 300. Rdlr. i rene og visse aarlige Indkomster, give aarlig 3. Procento; de som har 400. give omtrent 4 1/2; de som har 500. Rdlr. give henved 6. Procento; og saaledes stige deres Afgifter omtrent halvanden Procento, med hvert 100, Rdlr., indtil de naaer 1500. Rdlr., da de give 20. Procento, hvorved det bliver hos alle dem som har meer, ligesom i de store Kiøbsteder.

105

Jeg seer nok, at de Herrer Pebersvende endnu ikke vil være fornøiede med min Billighed. De vil kalde mit hele Forslag, og især denne Punct overdrevet. — Men er det min Hensigt at fornøie dem?— Og hvorledes skulde jeg kunde bringe det saavit? — Paa min Ære, jeg seer ikke, at jeg med en god Samvittighed kan gjøre det en Skilling ringere.

Der ere to Slag Folk, som hidindtil har læst alt det jeg har skrevet med den roeligste Samvittighed, som maaskee har skoggerleet over Pebersvendene, og gjort sig ret Hiertelig til gode paa deres Bekostning — Hvor vil disse ikke forundre sig, naar de imod al Formodning findesig selv paa denne Liste? — Og dog kan jeg ikke undtage dem.

Det ene er Enkemænd, som har været gifte i kortere Tid end 20. Aar, og ingen Børn har efter deres Koner.

Det andet er saadanne, som virkelig ere gifte, men som af egennyttige Hensigter har giftet sig med Fruentimmer, som var over den Alder, at de kunde faae Børn — Disse bør i Særdeleshed ansees for rette naturlige Pebersvende, og det saa meget meer, som de selv har betaget sig den Evne, at forbedre deres Feil, naar de blev overbeviste derom. — De gode Matroner som har været svage nok til at give deres Formue, og ofte deres trængende og uskyldige Families haab, for en ung frisk Mand som de intet kan

106

gjøre med, eller i det mindste som intet kan udrette med dem, og som de altid kan siges paa den ubilligste Maade at stiele fra et ungt og haabefuldt Fruentimmer; de vil neppe vegre sig ved at betale de paalagte Afgifter for deres Engel; om de og derfor skulde sælge de Brister, hvormed de alene kan see ham. — Men de Mandfolk, som ere nedrige nok til at sælge deres Legeme til saadant er Murmeldyr, de bør ikke vegre sig derfor. — Jeg kan ikke forlade disse Giftermaale, uden endnu at gjøre en Anmerkning. Det er den, at de aldrig burde tillades. — Det burde ikke formenes en gammel Kone, som enten havde ingen Børn, eller saadanne, som Loven kunde tillade hende at gjøre arveløse, i Notarii eller Vidners Overværelse, at oprette en Contract med et ungt Menneske, i Følge af hvilken hun overlod ham, om hun saa syntes, al sin Formue, imod at han forsikrede hende om al den Pleie, Tilsyn og Forsvar, som en Mand skylder en Kone. — Men Vielse!— Himmel!— Det er jo en aabenbar Blasphemie!— At han skulde søge Seng med hende!— Pfui! Jeg vil ikke tænke derpaa— Det er unaturligt. — Men dersom man i alle Henseender kunde sætte sig i Sikkerhed for visse uordentlige Lyster, hvoraf disse gamle Giftesyge ventelig af og til har Opstigelse— og for de egennyttige, de nedrige Mandfolks Føielighed; saa seer jeg slet ikke, at der var nogen Ulykke i, om man tillod en Mandsperson, der

107

havde indladt sig i slig en Contract, at gifte sig ordentlig med et andet Fruentimmer, der efter Hagars Exempel kunde føde Børn paa den gamle Bestemoders Knæ— I dette Tilfælde kunde saadan en fritages for en Pebersvends Afgifter. — Ellers ikke.

Jeg kan ikke negte, at jeg for et Øieblik, faldt i en behagelig Henrykkelse da jeg oversaae den utroelige Summe Penge, som vil løbe ind ved alle disse Afgifter. — Denne Svaghed er saa naturlig, at man let vil tilgive mig den — Men jeg ønsker, og jeg haaber, at mine Læsere vil holde mig for saa sand en Menneskeven, og saa ærlig en Patriot, at jeg ikke kunde vedligeholde den længe. Jeg bevidner helligt, at jeg intet ønsker oprigtigere, end at disse Afgifter maatte beløbe sig til langt mindre, end de virkelig gjøre; og at det er mit kiereste Haab, at deres Beløb maae formindske sig aarlig; indtil de reent forsvinde.

Da det ene imidlertid ikke er som jeg ønsker det, og det andet er langt udseende og uvist, saa kan jeg ikke undlade til Slutning endnu at foreslaae en Maade hvorpaa denne Summe i mine Tanker best kunde bøde paa det Tab, som Staten lider ved dem der erlægge den, det Tab, hvorfor den betaales; Hvorledes den sikkerst kunde anvendes paa den eneste Hensigts Befordring, som jeg saa uafladelig har havt for Øinene ved dette Forslag: Paa Statens naturlige og muelige, og det som jeg beder at man vil legge me-

108

get nøie Merke til, paa dens velopdragne Folkemængdes Vedligeholdelse.

Jeg har allerede engang erindret, at den eneste Maade, hvorpaa denne Hensigt efter mit Tykke kan opnaaes; er, at anvende de indløbne Penge paa slige Egteskabers Befordrelse, som af en virkelig Mangel paa Formue, enten opsættes, eller tilintetgøres.— Men jeg har overveiet denne Materie saa nøie, at jeg troer ikke at blive unyttig, om jeg udmerker nogle af disse som jeg i Særdeleshed og frem for alle andre vilde ønske befordrede. — Det er desuden, som man veed, deres Skrøbelighed, der gjøre Forslag, at de tilegne sig ligesom en halv Eiendoms Ret, paa de Penge som de indbringe eller troer at indbringe derved. Da de ikke kan beholde dem selv, vil de i del mindste give dem bort, saa meget som de kan.

Ingen ønskede jeg at see hiulpen, førend dem af vore unge og velskabte subaltern Officerer, som maatte have Lyst til at gifte sig, og ikke selv havde Formue. Staten kunde i mine Tanker ikke anvende Pebersvendenes Penge bedre, end naar den med en Deel deraf forøgede deres Gage, ifald dens Maadelighed alene forhindrede dem i saa got et Forsæt; indtil den blev saa tilstrækkelig, at de efter den antagne Regel kunde ansees for at være formuende nok til at indlade sig i Egteskab. Jeg har tre Aarsager til at give dem Fortrinnet, hvoraf enhver synes mig at

109

være vægtig. Man kunde af disse Egteskaber haabe de fleste, sundeste og velskabteste Børn. Man vilde forekomme mange Uordener, hvormed en stor Deel af dem nu ødelegger sig selv og andre. Man vilde knytte det stærkeste og uopløseligste Baand imellem Fædrenelandet og dets Forsvarere.

Der findes en Deel studeerte, og andre velopdragne unge Mennesker, som i den Alder, da de ere beqvemmet til Egteskab, sattes den fornødne Formue dertil— Det hjælper dem ofte ikke, at de kan tilveiebringe de beste og paalideligste Vidnesbyrd, om deres Værdighed og Duelighed til et eller andet Embede, som kunde sætte dem i denne Forfatning hvori enhver Patriot med saa stor Ret vilde ønske at see dem— Mangel paa Recommendation eller paa Leilighed, gjør, at de ikke faae Levebrød. — Men den betager dem ikke den naturlige og medfødte Lyst at elske. De ere skikkelige, derfor forlove de sig, og af samme Aarsag, eller fordi de frygte for at spille deres Lykke, eller undertiden for den Art af Skam, at købe Opreisning, lade de der blive derved.— Imidlertid gaae ti, tyve og vel flere Aar bort, saa at de og deres Kierester blive gamle og svage, inden Staten erindrer dem, eller maaskee inden den engang kan bruge deres Tieneste. Det gaaer dem da, som vores Holberg sagde om sig selv— I det mindste naar vi vil sammenligne den største Deel især af vores

110

kyllinghovede og smalbenede Præstebørn, med de mange velskabte Studenter-Børn fra Jena og Leipzig, saa kunde en god Patriot let lade sig forlede til at misunde disse Steder deres Uorden.— Jeg vilde paa min Hovedhensigts Vegne ønske, at ved Embedernes Uddelelse, af to lige værdige og lige dygtige, den altid maatte foretrækkes, som var forlovet og ikke havde Formue nok til at gifte sig. — I Mangel heraf var det mit Forslag, at saadanne, af Pebersvendenes Afgifter, blev hjulpede med en Pension, som var saa stor, at den tilligemed det, som de efter Angivelse befandtes at kunde sikkert fortjene aarlig ved Conditioner eller andet, beløb sig til saa meget, at de kunde gifte sig der paa.

Der findes fattige, men dygtige Haandværksfolk, som ere forlovede, og blot fordi de enten ikke kan købe sig til Borgere, eller sætte Boe, eller bestride Bryllups Bekostningerne, maa sætte deres Egteskab op fra et Aar til et andet. Disse maatte desto før hielpes, som de ofte kan være tiente med lidet.

Nu troer jeg at jeg har uddeelt alle mine Penge. — Skulde der være nogle tilovers, saa ere der Børn nok overladte til Staten, eller til Skiebnen, paa hvis Liv og Opdragelse de kunde anvendes.

Ingen Glæde er stor, som den en sand Patriot føler, naar han troer, at have bidraget noget til sit Fædrenelands Beste! — Mine Læsere

111

maa tilgive mig dette Udraab, ifald de holde det for utidigt; Men jeg kan endnu ikke rive mig løs fra de glade, de lykkelige Udsigter— Til hvilken Side jeg vender mig, seer jeg utallige — Mennesker — Christne— Danske — og alle disse have mit Forslag at takke derfor, at de ikke ere Intet!— I det mindste vil jeg føle dig noget længere, du elskværdigste blant alle Tanker.— Med en halv stolt og en halv kierlig Mine, vil jeg lade dem det vide, at det var mig som opmuntrede deres Fædre, som tvang eller hialp dem til at gifte sig. — Jeg vil selv tiltage mig en Faders Rettighed over dem; jeg vil sysselsætte mig med at bestemme deres Forretninger. — Jeg vil uddele dem imellem Retfærdighed, og Landets Forsvar, og Videnskaber, og Handel, og Kunster. — Og jeg vil nyde den rene Vellyst, at see dem, arbeidsomme, og gode, og viise, og store— og Danmark, mit Danmark lykkeligt og blomstrende ved deres Bestræbelser. — Jeg vil vende mig herfra tilbage for at tage Deel i de unge Brudes Glæde, i de lykkelige Mødres Vellyst, jeg vil mætte mig ved de Smiil, som de hemmelig og halvrdmende skienke Philet. Jeg vil selv høre paa de Lovsange, som de omvendte, de besieledede Pebersvende vil nynne ham til Ære— Ha, vil de sige, Philet! — Han overfaldt os, han forfulgte os, han tvang os— til at blive lykkelige. — Jeg vil ikke høre dem længere — Jeg vil vende mig fra dem, for at over-

112

tælle de Folk, som disse nye Familier har sat i Arbeide, og de Skatte hvormed de har forøget Statens Indtægter og befordret dens vigtige Anlæg.— Jeg vil —

Men hvad vil jeg?— Hvad er Philet, at han dristig tilskriver sig Statens Flor og de tilkommende Tidens Lyksalighed— fordi han saae at den var muelig?— Lad hans Forslag være Velmeent og overlagt og grundet! Men har han holdt det, som han saa tillidsfuld, saa dristig lovede?— Det, hvorpaa hans Forslags hele Nytte beroer?— Eller kan han holde det? — Afmægtige Philet! — Hvad er det, om du og kan retfærdiggjøre hver en Punct af det du skrev, saa længe den ene staaer uafgiort — Den, at det vist vil blive iværksat?

Men lykkelig og meer end lykkelig er Philet dog ved sit Haab— Det er mueligt, at Han, som alene kan opfylde det, den store Monark, hvis Viisdom og Naade besieler Norden, kan veie hans Forslag— og finde det vægtigt - Og hvor stor vilde ikke da Philets Lyksalighed være? Han vilde tiltroe sig— og hvor stolt vilde denne Tanke ikke gjøre ham? — at han havde forøget Fædrenelandets Takoffere, og de sildigste Slægters Velsignelser, som altid vil strømme tilbage paa den beste iblant Kongerne.